HET SLAGERSBOEK VAN VLAARDINGEN

Jan van Hees

Het in handen krijgen van een oude foto van een slagerswinkel aan het Westnieuwland/Sclaavenburg zette mij aan tot een speurtocht van verscheidene jaren door de slagerswereld van Vlaardingen. Bijna tegelijkertijd leefden de namen op die in mijn familie voorkomen: Van Heijst, Van der Valk, Boeije en Van der Heul. Bij het ontrafelen van de geschiedenis van deze slagersfamilies werd ik steeds verder de tijd ingetrokken en er kwam, net zoals bij het afwinden van een bol touw, zoveel materiaal vrij, dat het geheel bijna onoverzichtelijk dreigde te worden. Daarom begon ik weer met het opwinden en zo met het beschrijven van de geschiedenis van de Vlaardingse slagers.
Uitgangspunt werd de voorgeschiedenis en bouw van de Vleeshal in 1681. Uit de eeuwen die daaraan voorafgaan vermelden verschillende bronnen bijvoorbeeld een beestenmarkt, verhuur van de accijns op het slachten van dieren, verhuur van de stadswaag en het afschepen van beesten. Uit transportakten van onroerende goederen kwam een enkele naam te voorschijn met de vermelding "vleijshouwer".

Door de vleeshal als begin te nemen, konden daar omheen weer de jongere gegevens verwerkt worden; zo ontstond het beeld van een beroep dat vrijwel nooit in de belangstelling staat.

De Vleeshal

Tussen de Waag en het portaal van de ingang van de Grote Kerk tegenover de Smalle Havenstraat (later Markt 61) werden in november 1681 tot en met januari 1682 de materialen aangeleverd voor de bouw van een zgn. "vleeshal"[1].

De Staten van Holland hadden in 1679 al besloten dat in elke stad waar nog geen vleeshal was, er een komen moest[2]. Op 1 augustus van dat jaar had al een "huis" aangewezen moeten zijn, maar de vergadering van de vroedschap werd op 13 augustus door de Vlaardingse pachter van de Belasting op het Bestiael gevraagd (op zijn beurt was hij door zijn gewestelijke Collecteur op de vingers getikt) waar de hal of het huis bleef waarin de vleesverkoop kon plaatsvinden. De vroedschap besloot om de stad niet op kosten te jagen en bestemde de zgn. Visserij-Kamer onder het Stadhuis daarvoor[3]. Het stadsbestuur rekte de uitgaven voor zo'n hal twee jaar, maar de Staten van Holland zetten de heren in 1681 toch voor het blok om vóór 1 oktober een vleeshal te laten bouwen. De twee burgemeesters vormden een bouwcommissie en begin 1682 was het gebouw klaar op de plaats zoals hierboven beschreven.

De belasting die in Vlaardingen bijvoorbeeld op bier, wijn, op het gebruik van de waag en op het afschepen en slachten van dieren geheven werd en waarvan een deel weer afgedragen moest worden aan het Gewest Holland (oorspronkelijk de impost voor de oorlog

De Markt te Vlaardingen; detail met Vleeshal. C. Pronk

tegen de Spanjaarden), werd per jaar verhuurd aan een belastingpachter. Voordat een dier geslacht werd, moest er betaald worden aan de Pachter van het Bestiael (d.i. de belasting op het slachtvee). Een enkele bekende naam komt voor in de lange rij belastingpachters die Vlaardingen gekend heeft, namelijk die van Simon en zijn zoon Arij van West. Zij beiden hebben bijna geheel de eerste helft van de achttiende eeuw de pacht van het slachtvee in handen gehad. Het is niet toevallig dat tegen het einde van die eeuw geen namen meer worden gevonden, hoewel dat systeem van belastingheffen functioneerde tot in de Franse tijd.

Men zou kunnen denken dat het laten bouwen van een vleeshal ingegeven werd uit hygiënische motieven, maar de Staten hadden andere oogmerken. Zij verordenden de bouw ingevolge het 13e artikel van de Ordonnantie op het Bestiael[4]. Deze ordonnantie was gepubliceerd in de Groot-Placcaatboeken van 1583 en later aangepast in 1605, 1655, 1679 en 1695[5]. In het 13e artikel werd voorgeschreven dat de slachter een eed aflegde en daarbij beloofde dat hij geen beesten "slaet" voordat hij een biljet van aangifte had gehaald en uiteraard de zevende penning (ca. 15%) had betaald. Datzelfde gold ook voor vleeshouwers die zelf slachtten. Vleesverkopers die in de slachttijd oktober tot en met december gedeelten van dieren verkochten, moesten deze stukken eerst laten wegen op de waag. In de officiële papieren gebruikte men voor het slachten de term "slaen", maar ook de woorden inslaan, steken of bloetrissen. Elk artikel in de Ordonnantie was gericht op het niet mogen ontduiken van de impost (belasting) op het vlees of dat nu ging over de opslag van vlees in tonnen of loodsen, dan wel bij het vervoer naar schepen. Handelaren in vette waren - "vettewariërs" - moesten bij vervoer door het gewest een bijbehorend biljet van aangifte bij de tolhuizen laten zien.

In 1714, toen de veestapel van Nederland geteisterd werd door de veepest, vond men het niet raadzaam de vleeshal te gebruiken. In de stedelijke keur (wet) van 28 september 1714 gaven de heren van de wet wel toe dat het een ongemak was, dat er in de hal geen vlees te koop was, maar ze legden vooral de nadruk op het feit dat de Impostmeester daardoor verminderde inkomsten had[8]. Daarom mocht iedereen thuis vlees verkopen, als men dat maar aangaf aan de burgemeesters en zich toch vooral maar hield aan de al eerder genoemde Ordonnantie op het Bestiael.
De Staten van Holland waren dus bijzonder gebrand op het voldoende binnenkomen van de belastingen, ook al omdat het Gewest Holland meer dan de helft van de lasten van de hele Republiek moest opbrengen.
De stedelijke keur, die tijdens de bouw van de vleeshal van kracht was - een keur uit 1630 - was gericht op het juist behandelen van dieren, het letten op ziekten en het op goede wijze keuren - "vinden" - van beesten[7]. De keur begint dan ook met de aanleiding voor het vaststellen van deze keur, namelijk dat er fouten gemaakt werden bij het slachten en verkopen van vlees. Voordat men dieren ging "slaan", moesten ossen of koeien eerst drie uren gestaan hebben op een aangewezen plaats in de buurt van het stadhuis. De eigenaar moest dan de keurmeester halen voor een levende keur en ook direct na het slachten diende de "vinder" te komen.
Van andere dieren moest, voordat men vlees verkocht, de lever aan de keurmeester getoond worden. Werd het vlees van een dier afgekeurd, maar was het toch nog eetbaar, dan moest het direct verkocht worden op het kerkhof (= plein) bij de waag. Door er een rood vlaggetje bij te zetten, konden kopers zien dat het om bijzonder vlees ging. Vlees dat direct afgekeurd werd, moest aan het eind van het havenhoofd in de Maas gegooid worden.

Het vlees van koeien die geslacht werden en achteraf drachtig bleken te zijn, diende eveneens bij de waag "onder de linde" met een rood vaantje verkocht te worden. Dat de keur tevens bedoeld was tegen misstanden, zo niet oplichting, blijkt uit het feit dat men ossen, koeien, kalveren en schapen niet mocht opblazen, kerven en prikken met messen of iets anders "omme wint daer inne te brengen". Wanneer een keurmeester een beest onzuiver vond of gortig (constatering van de aanwezigheid van een "vin": een lintwormontwikkeling) dan mocht dat beest teruggeven worden aan de verkoper en kreeg men de koopprijs terug.
Voor de keuring werd de keurmeester per dier betaald en dat moest ook direct na de keuring gebeuren. Overigens: beroep op de uitspraak van de keurmeester

was niet mogelijk, want men ging er vanuit dat de keurmeester door de eed, die hij afgelegd had, geen fouten zou maken. Ingevoerd vlees of alles wat te maken had met het verpakken in tonnen mocht evenmin buiten de keurmeester omgaan. Overtredingen op de keur en de daarbij te betalen boeten gingen naar de schout en de keurmeester. De bovengenoemde keur bleef tot 1698 van kracht.

Aan het eind van de 17e eeuw werd in de Republiek veel melk- en vleesvee gehouden. Door de bevolkingsgroei en door het vee als exportmiddel te gebruiken, leverde dat voor het land veel inkomsten op[8].

In de jaren 1713 - 1714 en 1744 - 1745 brak ook in Vlaardingen de veepest uit. Het viel de heren van de wet op dat het vee daarbij "subitelijk" stierf. Landelijk duurde de epidemie wat langer n.l. van 1713 - 1721 en van 1744 - 1746[9]. De schrik zat er bij de mensen meteen goed in, want van 1713 - 1750 (zonder onderbreking!) werd de vleeshal niet verhuurd[10]. Het vee werd vermoedelijk zoveel mogelijk geïsoleerd en bij de slachters en vleeshouwers geslacht en verwerkt. Omdat men bang was dat de ziekte op mensen zou overslaan werden verschillende maatregelen afgekondigd[11].

Vleeshouwers mochten geen "runderbeesten" slachten als het niet van henzelf was of gehaald was van Overmaas of Vlaardinger-Ambacht. Daarnaast moest er een certificaat bij het dier zijn met een betekening van de koe en moest er een V op de horens staan. Twee getuigen moesten ondersteunen dat het dier daar een maand geweid was en verder moest het binnen (de jurisdictie van) Vlaardingen nog veertien dagen gelopen hebben. Zoals gebruikelijk moest er een levende keur plaatsvinden, maar nieuw was dat na slachting het vel aan het dier moest blijven hangen. Bij de daarop volgende keur werd er een V op het vlees aan de bil gegeven. Afgekeurd vlees moest nu begraven worden en behoorlijk diep ook: vier voeten te rekenen vanaf de bovenkant van het kreng. Vermoedelijk werd er nogal eens gesjoemeld, want er stond bij dat er slachters waren die van afgekeurde dieren nog vlees en vet (smeer) meenamen. De officieren van de burgerwacht en zijn rotsgezellen (manschappen) moesten bij nacht

Markt met Vleeshal

en ontij goed opletten en een mogelijke overtreder vatten en overdragen aan de schout[12]. Zieke beesten, die al direct aan de veepest bezweken waren, werden eerst met huid en haar begraven. De ontbinding ging echter te langzaam en weldra werd de keur zo veranderd dat het dier direct gevild moest worden. De eigenaar mocht het vel wel meenemen!

In augustus 1714 werd het allemaal nog strenger. Men moest het slachten van een dier veertien dagen van tevoren aankondigen. De vleeshal bleef leeg en met klokgelui werd bekend gemaakt dat iedereen thuis vlees mocht verkopen. Er stond in de keur natuurlijk wel bij dat men de eed moest komen afleggen, want geld moest er binnen komen[13]. Vee uit Delft met de vereiste brandmerken mocht nu ook de stad ingevoerd worden. Kennelijk ebde de pest na 1714 weg, maar de vleeshouwers durfden het vee toch nog niet bij elkaar te brengen gezien het feit dat de vleeshal tot 1750 gesloten bleef. In 1745 deed weer een epidemie van zich spreken[14]. De heren van de wet beschouwden het als de slaande hand van God en "renoveerden" (het woord staat zo in de keur) de keur uit 1713. Van later datum worden in de keurboeken geen bijzondere bepalingen meer gevonden, zodat aangenomen mag worden dat na 1746 de veestapel weer gezond was.

Landelijke bronnen bevestigen dat. In 1773 werd de keur van 1630 weer opnieuw onder de aandacht van de vleeshouwers gebracht. Men schreef hem gewoon over, want feitelijk zat er niets nieuws bij: zelf het gebruik van het vaantje kwam er weer in voor[15].

Hoewel de vleeshal vermoedelijk oorspronkelijk twee ingangen had (er worden twee blauwe dorpels bij de bouw geleverd), waren er vanaf het begin wel drie verkoopbanken aanwezig. De vleeshal was dus het verkooppunt: het slachtvee werd bij de slachter thuis geslacht en dan op de markt in de hal ten verkoop aangeboden. Na 1750 worden er steeds vier huurders genoemd en wellicht heeft men voor de duidelijkheid vier afdelingen met ieder een eigen ingang gemaakt. Naast een aantal huurders, die de banken maar een enkel jaar huurden, werd het gebruik van de vleeshal vóór 1750 vooral gedomineerd door het geslacht Bijl (1682 - 1777), door Jacob Jansse Mooijman (1688 - 1713) en Gerrit Sterckman (1792 - 1710). Het jaar 1751 en 1752 gaf in het Rekeningen Boek van Vlaardingen slechts vier namen van huurders te weten Jacob Jansse Bijl, Arij Roodenburg, Arij Hoogendijk en Claas van Berkel. Daarna werden geen namen meer vermeld, dan alleen Jacob Jansse Bijl, die elk jaar vier huurders betaalde; ook die vermelding hield in 1773 op. Vanaf toen werd alleen het aantal banken vermenigvuldigd met de huurprijs.

Het ontbreken van namen bleek lange tijd niet te verklaren. Het Memorieboek van de stad gaf naast de oplossing van het ontbreken van namen, ook nog een instructie waardoor een en ander nog duidelijker werd wat het gebruik van de vleeshal betreft[16]. Wat was er gebeurd? Toen in 1751 weer toestemming tot het gebruik van de hal gegeven werd, melden zich 16 (!) personen aan die wel zin hadden om aldaar vlees te verkopen.
Jacob Jansse Bijl had kennelijk de beste familiepapieren, want hij zou nog 25 jaar een sleutelrol vervullen in de verhuur van de hal: hij pachtte ook veel stadsland, dus lijkt hij een slachter in goeden doen te zijn geweest. Aan wie moest de hal nu verhuurd worden? Het stadsbestuur stelde zich vermoedelijk op het standpunt, dat voor hen alleen belangrijk was dat de totale huur per jaar correct binnenkwam. De gegadigden moesten zelf maar uitzoeken hoe de verhuur gebeurde en wie in aanmerking kwam. De naamlijst van de 17 kandidaat huurders is bekend, maar nog aardiger is wat daarna komt. De burgemeesters schrijven dat op aanraden van de belastingpachter (de collecteur) het grote aantal teruggebracht moest worden naar twaalf huurders en uiteindelijk op acht gebracht moest worden, omdat dit toch maar "occasie" tot het plegen van fraude zou geven[17]. En inderdaad in 1752 zijn er al vijf huurders minder en zes jaar later maken acht huurders gebruik van de vleeshal. Vanaf 1758 zijn dat: Jacob Jansse Bijl, Arij Hoogendijk, Arij Jansse Bon, Jan Dame van Dijk, Joris Post en Jacob van der Burg.

De overige afgevallen slachters waren in de tussentijd overleden of hadden zich waarschijnlijk als gelegenheidsslachters ontpopt. Het stadsbestuur liet dus in dit geval de wal het schip keren en bestuurde dus niet. Frappant is dat 150 jaar later een identiek geval zich voordeed, dat tot ruzie onder slagers geleid moet hebben, maar daarover later.
De slachters kregen in 1752 opdracht om de hal schoon te houden, tweemaal per week vers vlees in de hal te verkopen en elke week of twee weken van bank of afdeling te verwisselen, tenzij ze anders overeen kwamen. Dat laatste is kennelijk lange tijd goed gegaan. Na de Franse overheersing ging men over tot verplichte opschuiving in de hallen.

Het huren van een hal werd voor de goede orde ook verbonden aan het hebben van toestemming. In het Memorieboek kon per jaar gekeken worden aan wie een acte gegeven werd als "slagter en halder". Het stadsbestuur probeerde zo het aantal huurders in de hand te houden. Een aantal van zes huurders betekende dat niet iedere huurder een eigen bank had. In 1798 werd gebruik gemaakt van twaalf banken. Of er werd om de paar dagen gewisseld, of het waren halve banken: het is niet meer na te gaan. Via het Memorieboek kon dus het aantal huurders vastgesteld worden en opgezocht worden wie de acte als halder of halderesse overgenomen had, ook al is dat niet sluitend te krijgen. Van enkele huurders is de opvolging aardig te volgen. De acte van Joris Post gaat via schoonzoon Arent Kok naar diens zoon Gelein Kok, die rond 1830

samen met zijn zwager Hendrik Boeije een bank huurt in de Vleeshal. Nakomelingen van Arij Hoogendijk hebben de halruimte gehuurd tot ca. 1830. De acte van Arij Jansse Bon werd in 1795 overgenomen door Nathan Joseph van Buuren, die na drie jaren spoorloos verdwijnt. Hoewel na de Franse Tijd andere slachters opduiken, die ook een acte gehad moeten hebben, is daarover niets teruggevonden. Wellicht is dat een gevolg van de zogenaamde vrijheid, hoewel men op het gebied van geld toch ook in die tijd behoorlijk

Een staatsiefoto van de laatste vleeshalslagers en hun vlees. Het valt bijna niet op, maar de stukken vlees zijn bezet met takjes groen: het vlees zal dus wel afkomstig zijn van paasossen. Ook de bladerloze bomen wijzen op het vroege voorjaar. De slagers v.l.n.r. Piet van der Heul (in de deuropening), Jacob van der Heul (vader van Piet), Henk van der Plaat en de Erven Teunis Broek: Pieter en Aart

nauwkeurig was. Het kan zijn, want dat gebeurde ook wel, dat delen van de administratie naar Parijs gestuurd werden ter controle. In de periode 1800 - 1810 werd wel gemeld dat de Kleine Vleeshal gehuurd werd door verschillende slachters. Hiermee werd een vertrek in de Visbank (!) bedoeld[18]. Het betrof dan de verkoop van tijdelijk goedgekeurd vlees en die verkoop mocht niet in de Vleeshal op de Markt plaats vinden. Het gebruik van het op de Markt vlees verkopen met een rode vlag was kennelijk komen te vervallen.

Onder de belastinghervormer Gogel verdween tijdens de Franse Tijd en later nog onder Koning Willem I een groot aantal van de meer dan dertig belastingen op de verteringen (imposten). Er bleven echter toch nog tien imposten over, waaronder de impost op het Bestiael, toen de belastinghervorming van 1823 inging. In Vlaardingen ging men in 1827 in verband met de ook veranderde stedelijke accijnzen over op een andere manier van verdeling van de banken in de vleeshal namelijk door middel van loting. Voor de vier banken waren in 1828 wel acht gegadigden. Voor dit onderdeel van de geschiedenis is deze loting van belang, omdat per jaar in het brievenboek van Burgemeester en Wethouders aan de Gemeenteontvanger kennis gegeven werd van de uitslag van die loting en we zo weten welke slachters de vleeshal huurden. Zo is het gat in de "Franse" administratie op te vullen en konden nieuw verschenen slachters worden achterhaald. In 1829 geven negen gepatenteerde slachters zich op voor een vleesbank en moet er zelfs een vijde bank toegevoegd worden. De slachters die genoemd werden, waren:
bank 1: Willem van der Heul en Fran van Dorp
bank 2: Hendrik Boeije en Glein Kok
bank 3: Abraham van der Plaat
bank 4: Leendert Hoogendijk en Damianus Zijdenbos
bank 5: Klaas van Dorp en Jacob van Waning

In de jaren daarop zien we het aantal huurders teruglopen tot vier, in 1839 valt er nog één af. In 1841 (het laatste jaar van de loting) staan met potlood in de marge van het brievenboek kortweg vermeld als huurder Van der Plaat, Van Dorp en Van der Heul. Als gevolg van een nieuw reglement op de Vleeshal verviel de jaarlijkse loting; er werd bepaald dat iedere slager in het vervolg elk kwartaal een bank moest opschuiven. In het Achtste Keurboek (1845 - 1885) duikt dan een nieuw artikel op, nr. 102; hierin werd vastgelegd dat "een slagterij of een winkel tot versch vleesch niet eerder geopend mag worden zonder kennisgeving op de gemeente secretarie". Dit zou een teken van wildgroei kunnen zijn, maar in het Patentregister van 1840 worden drie spekslagers vermeld die ook winkelier zijn, dus of dat wel de reden was...? In 1852 werd in elk geval de belasting op varkensvlees opgeheven; wellicht liep men in het reglement hierop vooruit of wilde men het aantal winkels al bij voorbaat in de hand houden. Voor slagers was het kennelijk aantrekkelijker om de vleeshal te verlaten.

Het is aan te nemen dat in de tweede helft van de vorige eeuw de vleeshal bezet was door de slagers Jakob van der Heul en Jan Fennius van der Plaat, die ook hun zoons daar het vak lieten leren. De naam Van Dorp duikt in verband met de vleeshal niet meer op; diens plaats wordt ingenomen door Teunis Broek en na zijn dood door de zogenaamde Erven Broek, Pieter en Aart. Gedurende korte tijd probeerde slager Philippus Kornaat (rond 1885) en wat langer Pieter Schippers, de schoonzoon van de bekende likeurstoker van de Markt, hun geld in vleeshallen te verdienen. Pieter Schippers werd aanvankelijk niet geduld in de Vleeshallen. In 1894 wilde hij een al tien jaar niet verhuurde afdeling huren. Die ruimte werd door Jacob van der Heul kosteloos gebruikt en de laatste zag Schippers dus ongaarne komen.
Het lukte om Schippers buiten de deur te houden, maar niet voor lang. De slagerij van Schippers liep niet goed en hij was gedwongen om te zien naar een goedkopere plaats, die hij later ook kreeg[19]. Het verklaart het op een foto aanwezige naamborg P. Schippers boven een ingang van de Hal, iets wat ongebruikelijk was, omdat - als gevolg van de ruzie - de afdelingen van Schippers en Van der Heul gescheiden waren met en laken, waar met sigaren wat kijkgaatjes ingebrand waren.

De laatst bijgekomen slager in de vleeshal was Henk van der Plaat (ca 1907 - 1909). Deze verliet de hal voor een winkel in rundvlees in de Brede Havenstraat, die later overgenomen werd door Pieter Schippers. Het ging hem kennelijk weer goed[20]. Vanaf 1907 ver-

flauwde de belangstelling voor de vleeshal als verkooppunt voor vlees. Dat lag niet zozeer aan de slagers als wel aan de steeds strenger wordende gezondheidswetten. In de gemeenteverslagen van die jaren (1900 - 1905) vinden we opmerkingen om te komen tot een professionele keuringsdienst. Jakob van der Heul was de tachtig al gepasseerd en de andere slagers hadden er, direct of indirect, ook een winkel bij. In juli 1911 beëindigden de Erven Broek hun negotie in de Vleeshal. Jakob van der Heul was in januari 1911 overleden en zijn kinderen hadden elders in de stad winkels. B en W zagen in dat er geen behoefte meer bestond aan een vleeshal en in september 1911 werd deze aan zijn bestemming onttrokken en het gebouwtje als opslagruimte verhuurd aan de firma H. van Toor Jz. Zo kwam na 230 jaar in 1911 het einde aan de functie van een min of meer openbaar gebouw; het heeft een belangrijke plaats ingenomen in de plaatselijke belastinggeschiedenis en de historie van een beroepsgroep. Toch viel het doek nog niet helemaal.

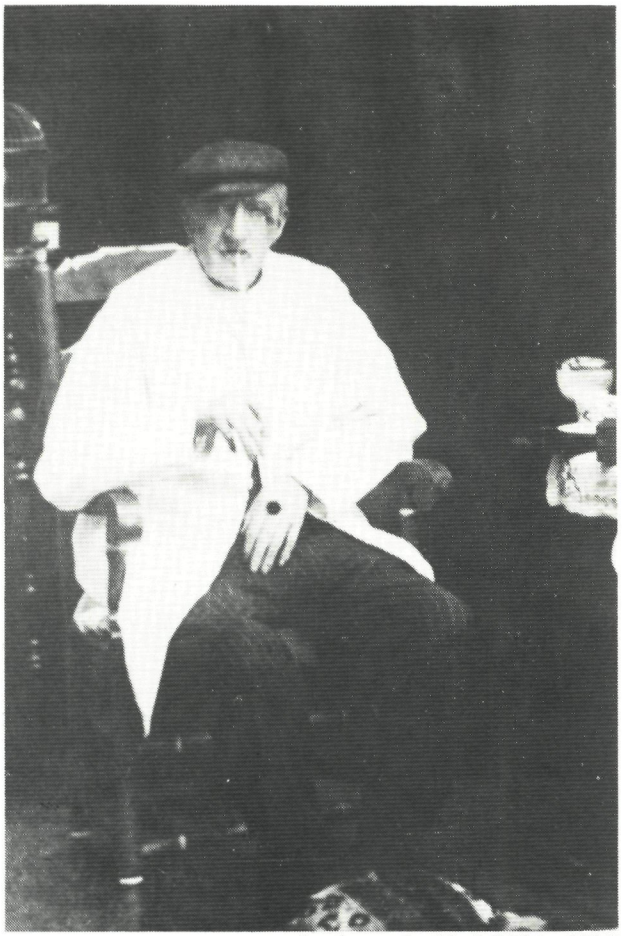

Jacob van der Heul (1824 - 1911)

Het Keurlokaal voor vee en vlees.

Ogenschijnlijk lijkt dit een verhaal apart, maar toch heeft het raakvlakken met de vleeshal.
Nederland was een van de laatste landen waar een landelijke vleeskeuringswet tot stand kwam (1919). Veel steden hadden zelfs geen keuringsdienst. Uit deze wet blijkt wel dat er behoorlijk geknoeid werd door vooral de zogenaamde koudslachters. Dieren die gestorven waren aan alles wat maar mogelijk was, werden geslacht met de mogelijke gevaren vandien. Toch liep Nederland niet echt achter. Sedert 1868 was er veeartsenijkundig toezicht en vanaf 1874 werden er officieel veeartsen opgeleid. Afgestudeerde veeartsen vonden emplooi in de vanaf het eind van de vorige eeuw opgerichte keuringsdiensten. De politiek kwam dus slechts achteraan. Door de technische vooruitgang was men er bijvoorbeeld toen al achter gekomen dat er verband bestond tussen "finnen" bij varkens en koeien en de lintworm bij mensen (de verklaring van Koch).

Vooruitlopend op de wet van 1919 werd in Vlaardingen al lang het belang van een goede keuringsdienst ingezien. De overheid werd pas actief, toen in 1902 in Nederland geslacht vee in Engeland werd afgekeurd. De Gezondheidscommissie van de Gemeente Vlaardingen deed in 1903 in haar verslag aan B en W mededeling van het feit dat het bij de slachtplaatsen een smerige boel was en dat de bestaande verordeningen niet toereikend waren. De Vlaardingers waren kennelijk vanwege het verwerken van haring wel wat gewend.

De eerste gemeenteveearts Heime Remmelts en zijn opvolger Emilius Berger maakten in 1903 een nieuw

reglement en een plan voor een plaats om te keuren: een zogenaamd Keurlokaal.
Beide veeartsen bleken evenwel nog meer in hun mars te hebben. Nadat Heime Remmelts (geboren in Assen, 1867) in 1903 naar 's Gravenzande vertrokken was, werd hij later Directeur van het Veeartsenijkundig Staatstoezicht en Buitengewoon Hoogleraar aan de Rijksuniversiteit in Utrecht. In de vacature Remmelts werd Hubertus Cornelis Leonardus Emilius Berger (geboren in Gennep, 1876) benoemd. Hij vertrok al na twee jaar, eveneens naar 's Gravenzande. Hij werd daar Rijkskeurmeester in algemene dienst voor de exportvleeskeuring. Als Veterinair Hoofdinspecteur werd hij belast met de voorbereiding van een vleeskeuringswet. Remmelts en Berger hebben zeker in hun Vlaardingse tijd het aspect hygiëne benadrukt en met name Bergers ervaringen in de Vlaardingse slachtplaatsen zullen hun invloed gehad hebben op de wet die in 1919 tot stand kwam. Zijn ster rees snel in de diergeneeskundige wereld en zijn faam verspreidde zich over geheel Europa gezien zijn werk bij de Volkenbond en zijn zeer vele buitenlandse onderscheidingen. Ook hij werd benoemd tot hoogleraar, met als leeropdracht: de veeartsenijkundige politie en de wet.
Berger overleed in 1950.
De rol die de Vlaardingse slagers hebben gespeeld in de totstandkoming van de wet is niet te meten, maar zal zeker bij het ontwerpen ervan zijn invloed gehad hebben. Verderop zullen we zien hoe de wet in de praktijk uitwerkte en hoe Berger na dertig jaar nog zijn invloed deed gelden.

Heime Remmelts, eerste gemeenteveearts (1896 - 1903)

De Gemeente kocht in 1903 een pand aan op de hoek Schoolstraat/Paterstraat als tijdelijke behuizing voor een keurlokaal. Daarvoor hield de veearts zitting in het gymnastieklokaal van de Stadsschool. Er werd gelegenheid gegeven om vee voor de levende keur aan te bieden. Verder gingen de (hulp)keurmeesters de slachtplaatsen bij de slagers langs om op afroep het geslachte vee van binnen te bezien en goed te keuren, blijkende uit een vleesstempel. De proef beviel goed, zowel met het gebouw als met de dienst. Dit gold echter niet voor drie slagers, die in 1906 een proces-verbaal kregen en beboet werden. In 1907 werd het keuringsperceel gesloopt en aan de Schoolstraat nummers 12 en 14 verrees een geheel aangepast Keurlokaal, voorzien van alle toen moderne zaken: een slachtinrichting voor eventuele noodslachtingen, een kantoor en een laboratorium. Een ruime binnenplaats met twee toegangen, zodat de nauwe Paterstraat en Schoolstraat voor paard en wagens geen problemen gaven, maakte het geheel af. De nieuwe keuringsveearts Jan Dirk Keukenmeester en keurmeester Oscar Jakobus Köhnen begonnen hun werk in het nieuwe gebouw. In 1910 werden zelfs wegens onoorbare handelingen twee slagers in hechtenis genomen: de keurmeesters lieten niet met zich spotten.

Alle veeartsen en keurmeesters waren in die begintijd afkomstig van buiten Vlaardingen. Pas in 1923 kwam

Schoolstraat/Paterstraat met de ingang naar het Keurlokaal

er een vertrouwde Vlaardinger in dienst, eerst als hulpkeurmeester, later als keurmeester: Henk van der Plaat. De laatste keurmeester die er bij kwam was de Maassluizenaar Emanuel van Gelder. Men was er inmiddels wel achtergekomen dat veel, zo niet alle slachtplaatsen, bij de slagerijen niet voldeden aan de geringste eisen die ten aanzien van de vleeskeuring volgens het Koninklijke Besluit (KB) van 1926 aan de slachtplaatsen gesteld werden.
Een provinciale commissie onderzocht dit in 1935 in Schiedam en Vlaardingen. Daarbij bleek dat slechts één slachtplaats aan de eisen voldeed[21]. Als gevolg van het rapport dat de commissie toen uitbracht, kwamen de gemeentebesturen tot de slotsom dat de enige oplossing om het slachtplaatsenprobleem uit de wereld te helpen was het bouwen van een gemeentelijk abattoir.

In Vlaardingen had men dat zien aankomen want in 1931/1932 werden er al tekeningen gemaakt voor een gigantisch slachthuis aan de Koningin Wilhelmina Haven. Dit plan werd echter niet uitgevoerd. Waarom men dan in 1940 in Schiedam overging tot het bouwen van een abattoir is nog niet duidelijk. De Duitse invasie belemmerde de ingebruikname daarvan, zodat in de oorlog nog twee Vlaardingse slagerijen met de grootste slachtplaatsen, te weten Teun Broek in de Waalsteeg en Koning in de Ridderstraat, dienst deden als centrale slachtplaats om zodoende aan vleesdistributie te kunnen doen. Toen na de oorlog het abattoir in Schiedam geopend werd, verviel ook de functie van het Keurlokaal in Vlaardingen. Als herinneringsteken hing men in het personeelsverblijf een foto op van de laatste keurmeester Van Gelderen, in 1942 weggevoerd naar een concentratiekamp: het was het enige wat aan deze man herinnert en zelfs deze foto is spoorloos verdwenen, althans....

Het keurlokaal werd in 1952 gesloopt voor het saneringsplan Nieuwbouw Stadhuis 1958/1959. Het Gemeentelijk Slachthuis in Schiedam werd in 1987 gesloopt. Dat laatste geeft de ontwikkeling aan die zich in de slachtwereld heeft voltrokken. Het slachten en de distribueren vindt nu plaats in Rotterdam-Overschie.

Het Keurlokaal en de slagers.

Wanneer een koe op de markt in Rotterdam gekocht was (er kwamen ook dieren van de veemarkt in Leiden en natuurlijk ook van omliggende boerderijen) en per schip naar Vlaardingen getransporteerd, moest het dier naar het Belastingkantoor gebracht worden. Dat laatste was nog een overblijfsel van de impost op het Bestiael uit de 18e eeuw. De belasting op varkensvlees

was in 1852 vervallen o.a. vanwege de inkomsten uit de kolonie Nederlands Oost-Indië[22]. Het Belastingkantoor, toen gelegen op de plaats van het voormalige Hoofdpostkantoor aan de Westhavenkade, had aan de Landstraatzijde een open plaats waar de koeien gestald konden worden. De koper van de koe, in de meeste gevallen ook de slager, gaf de waarde (de koopprijs op de markt) op aan de belastingambtenaar. De naam Abel Polderman wordt door veel slagers genoemd, maar er zullen vast meer belastingambtenaren geweest zijn die zich hiermee bezighielden. Ging deze accoord met de waarde, dan werd een percentage van de koopprijs als een soort omzetbelasting berekend. Deze manier van belastingheffen bleef tot 1941 gehandhaafd[22]. Als de belasting betaald was, kreeg de koe om de staart een loodje (de slagers spraken van een gelooide koe) en werd zij vervolgens naar het Keurlokaal in de Schoolstraat gebracht om te worden bekeken voor de "levende" keur. Daarna liep de slager of zijn knecht naar de eigen slachtplaats of, wanneer hij samen met een andere slager een koe kocht en slachtte, naar de slachtplaats van de collega-slager en daar werd de koe geslacht. Het woord slachter en slager/vleeshouwer zijn hier dus nog synoniem. Was het slachten achter de rug, dan werd de keurmeester in de Schoolstraat gewaarschuwd. Deze kwam dan naar de slagerij toe voor de "geslachte" keur. Vond hij geen ongerechtigheden dan werd het vlees gestempeld en door de slager verder gereed gemaakt voor verkoop. Het moet in de Schoolstraat op gezette tijden behoorlijk druk geweest zijn.

Naast de binnenplaats van het Keurlokaal in de Paterstraat woonde Jan van der Linden, vleeshouwer en noodslachter (1881 - 1958). Hij was eerst werkzaam geweest bij verschillende slagers en dreef daarna zelf handel in slachtvee.
Hoewel hij in principe niets met het Keurlokaal te maken had, werd hij wel ingezet als noodslachter.
Wanneer een boer een beest had dat ziek of dood was, of in ieder geval snel geslacht moest worden dan werd de hulp ingeroepen van Jan van der Linden. Het kon gebeuren dat als er een noodslachting verricht moest worden, het Keurlokaal gesloten was. Jan van der Linden liet dan door één van zijn zoons een agent van politie waarschuwen (onder het stadhuis, dus vlakbij). De laatste kwam dan met de sleutel en het desbetreffende dier werd geslacht en voor de keuring gereed gemaakt. Als het vlees, meestal de andere dag, gekeurd werd en niet geconsumeerd kon worden, werd het of vernietigd of verkocht aan de Diergaarde in Rotterdam. Was het echter nog geschikt voor menselijke consumptie dan werd het gesteriliseerd of heel snel verkocht. In zo'n geval kocht Jan van der Linden het vlees zelf. Hij zette dan een stadsomroeper in (Storm uit de Prins Hendrikstraat) en die ging op de fiets met een bel rond om tijd en plaats van de verkoop van dat vlees rond te vertellen. In de Vleeskeuringswet (KB 1920) stond dat de verkoop in een door B en W aan te

Jan van der Linden (midden) met vrijbankvlees in de Vleeshal. ca 1936

wijzen plaats moest geschieden. Daarvoor werd een gedeelte van de al niet meer gebruikte Vleeshal aan de Markt aangewezen. Zo werd dus het gebouw aan de Markt de plaats van verkoop, waartoe vóór 1911 een deel van de Visbank werd gebruikt. Van der Linden heeft dat tot aan de Tweede Wereldoorlog zo kunnen doen. De komst van het Slachthuis in Schiedam maakte ook een eind aan dit gebruik van de Vleeshal en dus viel rond 1940 definitief het doek voor de Vleeshallen na een gebruiksperiode van ruim 250 jaar. In 1968/1969 werd de Vleeshal intern en extern verbouwd en als nevenruimte ingericht ten behoeve van de Grote Kerk.

De veearts J.D. Keukenmeester, lid van de Gemeentelijke Gezondheidscommissie in 1905. Hij was vanaf 1905 tot 1938 keuringsarts voor vee en vlees te Vlaardingen

Keurmeesters

Voordat de vleeshal gebouwd werd, bestond er al toezicht op het vee en het vlees. In de stadskeur van 1630 werden al regels gegeven voor de behandeling van het vee en aan het eind van de keur werd de eed van de "vinder", de keurmeester vermeld. Die moest beloven zich aan de keur te houden, het goede te prijzen, het kwade te laken en zich niet te laten omkopen[23]. Bij het heropenen van de vleeshal in 1751 werd de noodzaak gevoeld om tot officiële benoeming van een keurmeester te komen, zeker na de veepestperioden. In 1752 wordt als "Ceurmeester van het vee" vermeld Frank van Dorp[24].
Vanaf dat jaar is uit verschillende bronnen een vrijwel aansluitende reeks keurmeesters op te stellen:

1752 Keurmeester van het vee: Frank van Dorp (1677 - 1775!)
1773 Keurmeester van het vee: Barend van Kempen (1738 - 1822)
1773 Keurmeester van het vee: Cornelis Kool (ca. 1723 geb.)
1814 Keurmeester van het vee en opzichter van de hal: Laurens de Bruin (1768 - 1824)
1814 Varkensschouwer dienaar der politie: Kornelis van Zwieten (1763 - 1825)
1824 Keurmeester van het vee: commies Hugo van der Vlies (1794 - 1830)
1830 Keurmeester van het vlees en spek, tevens varkensschouwer: Leendert Hoogendijk de Oude (1765 - 1832)
1832 Keurmeester van het vlees, opzichter van de hal en toeziener van de varkenmarkt: Leendert Hoogendijk de Jonge (1796 - 1868)
1843 Stadskeurmeester van het spek en varkensvlees en stadsvarkensschouwer, tevens reserve keurmeester van het vlees en opzichter van de hal: Hermanus van der Heul (1790 - 1843)
1843 Reserve stadskeurmeester van spek en varkensvlees: Cornelis Jacobus van Zelm (1805 - 1854)
1853 Keurmeester van het vlees en opzichter der stadshal: Pieter de Bruin (1813 - 1885)

1885 Keurmeester van het vlees en spek: Dirk Poot (1833 - 1896)
1896 Keurmeester van vee en vlees en gediplomeerd veearts: Heime Remmelts (1867 - vertrokken) en keurmeester Willem Wehrmeijer (1876 - vertr.)
1903 Keurmeester en veearts: H.C.L. Emilius Berger (1878 - vertr.)
1905 Keurmeester en veearts: Jan Dirk Keukenmeester (1872 - eervol ontslag 1938) en keurmeester van vlees, vis, melk en brood: Oscar Jakobus Köhnen (1881 - vertr.)
1909 Keurmeesters: M.J.S. Jakobs, H.C. van de Boogaard en B. de Geus.
1923 Keurmeester: Henk van der Plaat (1874 - na 1951)
1928 Keurmeester: Emanuel van Gelderen (1890 - 1942)

Beroepsnamen

In het register van poorter- en burgereden van Vlaardingen komen enkele malen persoonsnamen voor met een beroepsaanduiding. Een voorbeeld is Pieter Cornelisz Vaerckens. Dat zou op zichzelf niets zeggen als zijn zoon niet vermeld stond als Cornelis Pietersz. "Dat jonge Vaerckensvleys". Een duidelijker voorbeeld is de vermelding in 1814 van Pieter Cornelisz. Turff uit Schiedam: vleyshouwer. Bij vleeshouwer mogen we denken aan rundvlees, in andere gevallen staat het verband met varkens er wel bij.
Bij het gebruiken van de vleeshal moest het uitoefenen van een beroep dat met vlees te maken had, gebonden zijn aan een toelatingsbewijs ofwel een acte.
In de periode 1750 - 1820 komen de volgende afzonderlijke acten voor:
als slachter (aan huis of boerderij: veltslachter)
als slachter en halder of slachteres en halderes
als slachter in de slachttijd
als jachtslachter in de slachttijd
als slachter, tonder en zouter
als varkensslager
als slachter en vleeshouwer

Bij deze slachters werkten natuurlijk ook de nodige slachtersknechten. In het patentregister van 1815 werden alleen de aanduidingen "slachter" aangetroffen. In de volkstellingen na de Franse Tijd werden de namen vleeshouwer, spekslager en slachter meestal apart vermeld. Een enkele maal komt de combinatie "vleeshouwer en spekslager" voor, maar dat waren dan wel de "grote" slagers.
Die hadden tussen 1830 en 1840 een winkel of worden aangeduid als winkelier.

Rond 1878 nam het aantal winkels toe. Tegen het eind van de 19e eeuw kwamen er steeds meer winkels bij; deze groei bereikte een hoogtepunt rond 1910. Het aantal slagerijen op de Hoogstraat is in die tijd erg hoog. De bevolking was wel snel gegroeid en ook in de uitbreiding van de stad in het oostelijk deel "over de brug" doken rond de eeuwwisseling de slagers op. Het woord slager en slachter moet toen min of meer synoniem geweest zijn. Het woord vleeshouwer werd meestal alleen in officiële acten gebruikt. Binnen de slagerswereld ontwikkelde zich een bepaald type slager, de zogenaamde volksslager. Zeer waarschijnlijk was dat alleen maar bedoeld als een aanduiding binnen de groep slagers zelf. De mensen merkten dat aan de prijzen van het vlees en het zal ook wel met kwaliteit te maken gehad hebben. Na de Tweede Wereldoorlog doken in de slagerswereld de namen "keurslager", "modelslager", "kwaliteitsslager" en "gildeslager" op waarmee de ene slager zich wilde onderscheiden van de anderen. Voor de oorlog hielden de meeste slagers hun hoofd boven water met een betrekkelijk kleine winkel, waar ze achter of boven woonden en een kring bezorgklanten. De slagerskinderen moesten vaak na schooltijd een "soepzoodje" uitslijten in volkrijke buurten. Zelf worst maken was voor de slager een lucratief bedrijf, want daarin kon heel wat van het "beest" verwerkt worden. Een enkele slager grossierde voor de Vlaardingse slagers, bijvoorbeeld Bezemer. Van der Valk exporteerde op een zeker moment spek naar Engeland. Slagers die vlees leverden aan reders voor hun vissersschepen waren zeker verplicht om kwaliteit te leveren. Toch konden de meeste slagers in deze stad aan het begin van deze eeuw tot de volksslagers gerekend worden. De armste groep uit de bevolking was op de paardenslager aangewezen. Het aantal slagers dat paardevlees verkocht bleef beperkt, in feit was er in Vlaardingen maar ruimte voor telkens één zo'n slager.

Tussen molen en Markt
(als illustratie van het bovenstaande "lopen" we langs de Hoogstraat)

KORTEDIJK 106
Oorspronkelijk was hier de spekslagerij van Bas Man in 't Veld (1852 Vlaardinger-Ambacht), die gehuwd was met Katharina van der Heul. Zij hadden deze zaak van 1894 - 1912. Daarna van 1912 - 1916 hadden ze nog een spekslagerij in de Stationsstraat 49. De slagerij werd in 1912 overgenomen door Willem Jakob Bezemer (1887) die enkele jaren daarvoor als slager actief was verderop in de Hoogstraat nrs. 113 en 126. Zijn zoon Hendrik (1910) kwam omstreeks 1930 in de zaak, die in de zestiger jaren overgedaan werd aan Hendrik Blenk. Deze laatste verplaatste zijn bedrijf later naar de Westwijk.

HOOGSTRAAT 33/37
In 1907 was op nr. 37 de slagerij van Petrus J. van der Velden (1884). Na verloop van tijd (in 1913) verhuisde hij zijn zaak, vermoedelijk ook door zijn kindertal, naar nr. 33. Hugo Wapenaar nam in 1956 deze winkel over en sloot deze in 1975.

HOOGSTRAAT 48/80a/109
Drie adressen van slagerijen waaraan de naam Van Tienen verbonden is. Voordat Arnoldus van Tienen (1860) op nr. 48 een slagerij had, bezat hij van 1900 - 1903 een winkel op nr. 109. Arnoldus was getrouwd met Catharina Boeije. Na de dood van Arnoldus (in 1918) zetten zoon Cornelis (1891) en een dochter de zaak voort. In 1924 verplaatsten broer en zus hun winkel naar Hoogstraat 80a. De winkelpui is nog steeds in het hardsteen te herkennen als spekslagerij. In 1952 werd de winkelnering beëindigd en voorgezet door paardenslager Eimbertus Voorthuyzen. In de zeventiger jaren verdween de slagerij uit dit pand.

Hoogstraat 77. De winkel van Maarten de Wilt

HOOGSTRAAT 60
In dit winkelpand was van 1900 - 1911 de slagerij van Willem Pieter van der Spek (1877 Maassluis). Na ruim tien jaar vertrok hij naar Schipluiden en verdween de slagerswinkel.

HOOGSTRAAT 77
Dit pand heeft plaats geboden aan verscheidene slagers. Van 1889 - 1920 had Jacob van der Ende (1867 Schiedam) hier een winkel. Hij was getrouwd met Johanna van der Heul, dochter van Jacob van der Heul en Johanna Post. De slachterij van zijn schoonvader was vlak achter zijn winkel in de Havenstraat. Jacob van der Ende had twee zoons: Jacob (1893) en Abraham (1897), die later beiden als slager vermeld worden. Jacob vertrok in 1920 naar Rotterdam en zijn vader inmiddels weduwnaar verhuisde naar de Emmastraat. De winkel werd overgenomen door Damianus Zijdenbos (1867 Rotterdam), een ongehuwde zoon van Engelbertus Zijdenbos (1837). Damianus was voor de dood van zijn vader naar Vlaardingen gekomen en was samen met twee zussen verhuisd naar Hoogstraat 77.
Hij overleed al in 1921. De zussen zetten de winkel voort, maar toen er in 1924 een zus kwam te overlijden, werd de zaak overgedaan aan H.J. Boeije. Hendrik Johannes Boeije (1894 Rotterdam), zoon van Hermanus Boeije - slager in de Waalstraat - zou de winkel van 1924 - 1927 bezitten, waarna hij en zijn gezin naar Den Haag vertrokken.

Adrianus Cornelis Grotendorst (1895 Leiden) moet al enige jaren slagersknecht in deze winkel zijn geweest, voordat hij in 1927 de slagerij van Boeije overnam. In

1929 komt slager Huibrecht Poot (1905) naar de Hoogstraat. Daarvoor had hij ruim een jaar in de Catsstraat 17 een slagerij gehad. In 1931 vertrok hij naar 's Gravenzande om enige tijd daarna vandaar naar Zuid-Afrika te gaan. Maarten de Wilt (1911) betrok dit pand na eerst in omliggende plaatsen het vak geleerd te hebben. De bezetters sloten zijn zaak, nadat hij naar Duitsland overgebracht was. Zijn knecht Cees Groeneveld startte aan het eind van de oorlog de zaak weer enigszins op. In 1951 verplaatste Maarten de Wilt zijn zaak naar een nieuw winkelcentrum aan de Billitonlaan. In 1973 moest hij daar om gezondheidsredenen zijn zaak overdoen.

HOOGSTRAAT 87

In 1920 vestigde zich vanuit Spijkenisse Maarten Voogd (1873 Schiedam). In 1927 overleed hij en ging de winkel onder de naam Wed. M. Voogd door met behulp van slagerknechts, totdat Maarten Voogd jr. zelfstandig verder kon gaan. Na de dood van Maarten Voogd is de zaak tot op heden voortgezet door Koos Buckers.

Voor de oorlog werd er geslacht op Vaartweg 20 in een nog bestaand slachthuis aan de Vlaardingse Vaart in een rijtje huizen waar even en oneven nummers vreemd genoeg aan beide zijden van de straat te vinden zijn.

De slagerij van J.K. van Selm (ca 1905), Hoogstraat 94. De winkelpui is tot op heden vrijwel dezelfde

HOOGSTRAAT 109

In 1885 begon Jacobus Kornelis van Selm een vleeshouwerij op dit adres. In 1900 verhuisde het gezin, inmiddels uitgebreid tot elf personen, met winkel naar nr. 94 aan de overkant. Van 1900 - 1903 was dit het eerste winkelpand van Arnoldus van Tienen.

HOOGSTRAAT 94

Toen in 1906 Jacobus Kornelis van Selm overleed, zette zijn vrouw Cornelia Wapenaar de winkel als vleeshouwersaffaire voort tot 1912. Daarna ging ze kostgangers houden en was ze het adres voor fijne strijkgoederen.

HOOGSTRAAT 113

Jacob Johannes Dirkzwager (1852 Zwammerdam) vestigde zich in 1895 vanuit Leiden in Vlaardingen als slagersknecht. Na 1903 ging hij voor eigen rekening verder in een winkelpand dat Frederick Willem Gräper, behanger, als slagerswinkel had laten ontwerpen en bouwen. Het bovenste deel van de pui is nog vrijwel intact. Jansje, een dochter uit zijn eerste huwelijk, trouwde in 1901 met Johannes van Selm (1879), spekslager. Dirkzwager vertrok echter in 1908 al met zijn gehele gezin naar Utrecht.

Willem Jakob Bezemer (1887), die aan de overkant op nr. 126 slager was, nam deze zaak over totdat hij in 1912 na een faillissement naar Kortedijk 106 vertrok. Jacob van der Heul (1882) ging in de winkel verder, want zijn vader met de slachterij in de Havenstraat (ook er vlak achter) was overleden en het verkooppunt in de vleeshal was gesloten. Zijn zoon Pieter van der Heul (1889) zette de winkel voort tot in de jaren vijftig.

HOOGSTRAAT 119

In dit gedeelte van de Hoogstraat was de slagersfamilie Van Selm actief. Dat was al zo vanaf het midden van

Hoogstraat 119

de vorige eeuw. In 1862 begon Hermanus van Selm (1839) als slachter een vleeshouwerij. In 1913 ging de winkel over op zijn enige zoon Pieter van Selm (1863) en daarna op zijn kleinzoon Pieter van Selm (1894). In 1928 nam Jacob Meeder (1902 Schiedam) de slagerij over. Aan het eind van de zestiger jaren werd de zaak gesloten, nadat deze ook nog rond 1958 een noodwinkel had geopend in de nieuwbouwwijk in het westen van de stad. Deze noodwinkel, een garage in de Kamerlingh Onnesstraat, verliet hij voor een winkel aan de Dirk de Derdelaan 35.
Deze winkel werd in de jaren zestig overgenomen door H. Blenk.

HOOGSTRAAT 126
Op twintigjarige leeftijd begon Willem Jakob Bezemer in 1907 een spekslagerij op dit adres. In 1908 verhuisde hij na zijn huwelijk naar nr. 113 aan de overkant van de straat. Wat er direct daarna in de verlaten winkel gebeurd is, is nog niet duidelijk. In 1910 werd dit adres wel "De nieuwe Vleeshal" genoemd. Van 1913 - 1915 woont op dat adres Antonius Zijdenbos (1877) met zijn dan nog jonge zoon Bertus (1908). Beiden werden vermeld als slagers, later als cafehouders. (Inderdaad, Bertus ofwel Engelbertus Theodorus Maria Zijdenbos, was de bekende zeezeiler). Omdat Antonius als ondergeschikte slager vermeld stond, zal de zaak wel niet van hem geweest zijn. Het is niet onmogelijk dat dit een onderneming van Pieter Schippers (1864 Charlois) en zijn zoon Pieter (1890) geweest is. Voordat Antonius Zijdenbos op nr. 128 ging wonen, woonde hij op nr. 145, vlak naast de slagerij van Pieter Schippers. Pieter Schippers Sr. verdween na scheiding uit Vlaardingen. Na 1915 is deze slagerij of vleeshal uit het beeld verdwenen.

HOOGSTRAAT 133
Deze winkel werd in 1939 afgebroken om een verbinding tot stand te brengen tussen de Westhavenplaats en de Cronjéstraat. Het was de slagerij van Jacobus van Selm (1832) en zijn zoon Johannes (1879). Zij dreven deze slagerij vanaf circa 1880 tot circa 1930. De laatste moest de winkel dus verlaten. Hannes was gehuwd geweest met Jansje Dirkzwager, dochter van de slager op nr. 113. In de jaren voor de oorlog handelde hij in kalveren in een klein, niet meer als slagerij gebruikt winkeltje naast de slagerij van Jo van der Heul. In het begin van de oorlog overleed hij na een ongeluk met een schietmasker.

HOOGSTRAAT 134
Na veel winkeliers een onderdak geboden te hebben, werd dit pand in 1913 de slagerij van Arie van Selm 1895). Zijn vader, ook Arie van Selm (1864), stond te boek als ijzerwerker, maar wellicht deden ze samen. Mogelijk is ook dat hun grootvader respectievelijk vader Johannes van Selm (1836), slachter, voor de vleesvoorziening zorgde. De laatste overleed weliswaar in 1913, maar de mogelijkheden om aan vlees te komen waren legio in deze familie. In 1925 werd de slagerij verlaten; Arie van Selm (1895) vertrok naar Maassluis. Daarna komt er in het pand een manufacturenwinkel.

HOOGSTRAAT 145
Van 1886 - 1901 was dit de slagerij van Hendrik Mellegers (1857, Rotterdam). Pieter Schippers (1864, Charlois) verliet de vleeshal om een slagerij in dit pand te beginnen. Hij was getrouwd met Maria Johanna van Toor, dochter van de bekende tapper Hendrik van Toor aan de Markt. In 1911 vertrok hij naar Rotterdam; de winkel werd nog een enkel jaar voortgezet. Zoon Hendrik (1888) werd ook eerst slager,

maar koos later voor de zee. Een andere zoon, Pieter Schippers (1890), nam na een leertijd o.a. in Zegwaard en Steenwijk een slagerij over in de Emmastraat 61 (thans een woonhuis). Deze winkel had hij van 1923 - 1928.

HOOGSTRAAT 157

Over deze slagerij is betrekkelijk weinig te vinden. Het was de zaak van Marinus den Breems (1880), die in 1920 overleed.

HOOGSTRAAT 166

In 1847 begon Hendrik Boeije (1824) een slagerij op dit adres. Zijn neef Dirk van der Valk (1863) nam deze zaak in 1883 over en het bedrijf is sindsdien door zijn nageslacht voortgezet: 1883 - 1914 Dirk van der Valk (1863),
1914 - 1952 zijn zoon Pieter (1887), 1952 - 1973 Dirk van der Valk Pz., vanaf 1973 diens zoons Piet en Koos.

HOOGSTRAAT 175

Met deze slagerij, die van 1922 - 1930 op dit adres gevestigd was, stuiten we op Johannes Noordhoek (1888). Van 1900 - 1912 was hij knecht bij enkele Vlaardingse slagers zoals In 't Veld (Oosterstraat),

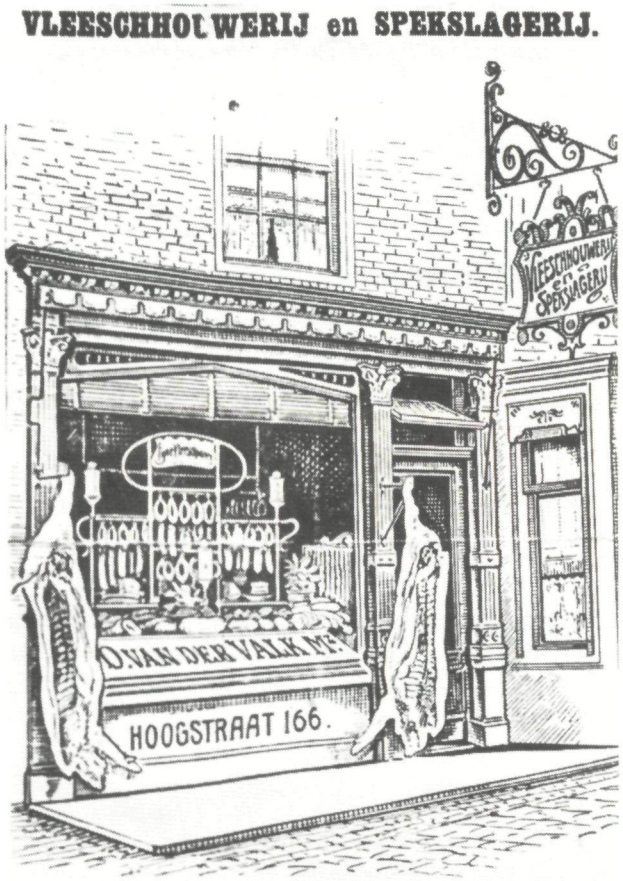

Hoogstraat 175. Slager Joh. Noordhoek met twee slagersjongens; Hugo Wapenaar (1) ca 1925

Van Wolferen (Sclaavenburg), Van der Plaat (Brede Havenstraat) en verder in Hillegersberg, Zandvoort en Rotterdam. Na ook nog (vermoedelijk als kok) gevaren te hebben, begon hij een slagerij op de hoek Hoogstraat/Blokmakerssteeg. Trots vermeldde hij op beide winkelruiten "English Spoken". Wat de doorsnee Vlaardingse klant daarmee moest, is de vraag, maar het viel wel op.

PAD 9

Hoewel niet direct aan de Hoogstraat gelegen, mag deze slagerij, die we op de plaats van de huidige Hema moeten zoeken, in de rij Hoogstraatslagerijen niet ontbreken. In 1891 begon slachter Hermanus Broek (1868) hier een vleeshouwerij. Rond 1930 nam zijn

Pad 9; de winkel van Antonius Knijnenburg

knecht Antonius Nicolaas Knijnenburg deze winkel over. In 1953 werd deze winkel geofferd aan de stadssanering: het bedrijf werd verplaatst naar een nieuwbouwwijk in het oostelijk stadsdeel, aan de Van der Duyn van Maasdamlaan 99. Na het overlijden van Knijnenburg sr. gaat in 1968 zijn zoon nog enkele jaren door. Begin zeventiger jaren moet ook deze winkel sluiten.

HOOGSTRAAT 183

Op 26 september 1907 begon vleeshouwer Abraham van Kralingen (1881) op dit adres een slagerij. Dit is een slagerij waarvan betrekkelijk weinig bekend is, hoewel vele oude Vlaardingers zich hem nog wel zullen herinneren. In 1950 werd deze winkel gesloten, waarna de banketbakkerij van Cassa "Patisserie Royal" in het pand gevestigd werd. Thans staat op deze plaats aan de Hoogstraatzijde de Visbankflat.

HOOGSTRAAT 217

De alom bekende slagersnaam Van der Plaat was van 1880 - 1940 aan dit pand op de hoek van de Brede Havenstraat verbonden. Johannes Fennius van der Plaat (1840) was ter hoogte van de huidige Visbankflat een slagerij begonnen (1873 - 1879), maar had in 1880 zijn winkel verplaatst naar 217. Zijn zoon Hendrik (1874) begon na de gebruikelijke leertijd en vleeshal-ervaring (1907 - 1909) een runderslagerij in de Brede Havenstraat 3 - 5. Van de laatste winkel is alleen de pui nog intact. In 1910 wordt hij daar nog vermeld en vrijwel zeker is deze zaak van 1918 - 1923 in handen van Pieter Schippers (1890) geweest.
Hendrik van der Plaat was vanaf 1923 keurmeester in het Keurlokaal aan de Schoolstraat. Abraham van der Plaat (1879), een broer van Hendrik, vertrok als slager naar Nijmegen. De jongste broer, Johannes Fennius van der Plaat (1881), trok in 1906 in de zaak tot ongeveer 1938. In de mobilisatie nam hij, wegens oproep van collega Benard, de winkel van laatste genoemde waar.

Families

In he slagersoverzicht tussen Molen en Markt kwamen we verschillende namen tegen van uitgebreide slagersfamilies.

ZIJDENBOS

Op een steenworp van de Hoogstraat namelijk Afrol 1 - hoek Achterom - stond tot 1920 de spekslagerij van Engelbertus Zijdenbos (1837). Zijn zoons Corinus (1870) en vooral Damianus (1867) zetten na zijn dood in 1914 de vleeshouwerij voort.
Met de naam Zijdenbos stuiten we ook op een oude slachtersfamilie in Vlaardingen. Aan het begin staat Damianus Zijdenbos (ca. 1760 herbergier en slachter in Vlaardinger Ambacht). Hij had o.a. een zoon Engelbertus (1780) bouwman en slachter. Twee zoons van de laatste waren Damianus (1805) en Anthonie (1819). Wanneer we Damianus volgen, spekslager aan de Broekweg en Afrol, komen we bij diens zoon

Engelbertus (1837) terecht, eveneens aan de Afrol. De zoon van de laatste werkte korte tijd in de winkel Hoogstraat 77.
De nazaten van Anthonie (1819) vonden ook min of meer hun weg in de vleeswereld. Anthonie was eerst slachtersknecht en ging als zelfstandig slachter verder. Zijn zoon Engelbertus (1848) was eveneens slachter en hij begon in 1909 een slagerij in het Emaus nr. 24. Op zijn beurt had hij twee zoons die hem volgden in het slagersvak: Jacobus (1882) zou dat na enige tijd opgeven. Antonius (1877) woonde in 1912 op Hoogstraat nr. 143 en van 1913 - 1915 op Hoogstraat 126. Dat pand stond bekend als "De nieuwe Vleeshal". Zoon Engelbertus Theodorus Maria werd ook als slager vermeld. Blijkbaar beviel het vak toch niet, want de winkel of hal verdween uit het beeld: in 1915 woonden ze in de Smalle Havenstraat (in de thans nog bestaande kroeg "De Molm"): de vader als kastelein en Engelbertus als zeeman. De zeezeiler en cafehouder overleed in 1987.

VAN SELM
De eerste Van Selm die zich met vlees bezighield, was Cornelis Jacobus van Selm (1805), zoon van Hermanus van Selm (Van Zellem), een in Nijmegen overleden smidsknecht en Jacoba Torenburg, oorspronkelijk afkomstig uit Tiel. Toen Cornelis Jacobus in 1831 trouwde, was een huwelijksgetuige Glein Kok, slachter, 67 jaar. Deze Glein Kok kwamen we al tegen als huurder van een bank in de vleeshal. Vermoedelijk zal Glein Kok Cornelis Jacobus wel in dienst gehad hebben. Cornelis Jacobus kreeg tien kinderen waarvan er drie ook hun werk in de slachterij vonden. Dat waren Jacobus (1832), Johannes (1836) en Hermanus (1839). Ook omdat Jacobus en Johannes met twee zussen trouwden, komen we bij de kinderen van de drie broers veel dezelfde namen tegen, wat een en ander gecompliceerd maakt. Het volgende overzicht maakt het wat duidelijker.
Jacobus (1832), vleeshouwer - zie Hoogstraat 133 - kreeg twee zoons: Jacobus Cornelis (1856 - 1906) - zie Hoogstraat 109 en 94 en Johannes (1879 - 1941) - zie Hoogstraat 133.
Johannes (1836), slachter kreeg een zoon Arie (1864) en een kleinzoon (1895) - zie Hoogstraat 134.
Hermanus (1839), slachter, kreeg een zoon Pieter (1863) en een kleinzoon Hermanus (1894) - zie Hoogstraat 119; kleinzoon Johannes (1896), vleeshouwersknecht, overleed in 1917.

VAN DER VALK
Dirk van der Valk, de enige zoon van Maarten van der Valk en Henderina Boeije, werd geboren op 9 november 1863. Zijn vader was koopvaardijkapitein bij de Rotterdamse Lloyd. Vermoedelijk mocht hij, omdat hij enig kind was en omdat een broer van zijn moederop jonge leeftijd op zee verdronken was, geen zeeman worden. Dat verklaart wellicht dat hij zich richtte of liet richten op de vleeshouwerij via de familie van zijn moeder. Betrekkelijk jong trouwde hij met Neeltje Eygenraam en nam hij de slagerij van zijn oom Cornelis Boeije over. Toen zijn vrouw in 1894 overleed, bleef hij met zeven kinderen achter. Zijn moeder nam na de dood van haar man Maarten (1895) de zorg voor de kinderen op zich. Een jaar later trouwde Dirk met een nicht van zijn overleden vrouw: Suzanna Eygenraam. Vier jaar later reeds overleed ook Suzanna; uit dit huwelijk waren drie kinderen geboren. De zaak ging blijkbaar goed, want hij liet in de Kuiperstraat een voor die tijd groot slachthuis bouwen.
Vanaf 1907 werd zijn gezin kleiner: Henderina Maria trouwde met slager Jakob van Heijst en Maria Henderina met slager Jan Bagchus. Na de dood van zijn moeder in 1919 verzorgde zijn dochter Martina hem tot aan zijn dood in 1936. Al had hij de winkel in 1914 al min of meer overgelaten aan zijn zoon Pieter (1887), zelf hield hij zich nog bezig met grossieren in vlees, spekhandel op Engeland en een rederij met een aantal schepen. Het oude winkelpand overleefde een bombardement in 1940 niet. Het moest samen met de naastgelegen winkel afgebroken worden, waarbij de zogenaamde Trap van Valk naar de Kuiperstraat kwam te vervallen; tot op heden biedt de nieuwbouw plaats aan een boeiende slagerij.
Het bijzondere van deze slagerij is dat Dirk van der Valk (1863) een groot aantal knechts in dienst had, die vrijwel allemaal later een slagerij begonnen, meestal ook in Vlaardingen. Een greep: Jan C. Visser, Abraham van Kralingen, Jan Spaans, Cors de Priëlle, Cees Groeneveld, Jan Bootsman, Arnoldus van Tienen, Johannes in 't Veld en Koenraad Kapteyn.

VAN DER PLAAT

Het spoor terug volgen van de familie Van der Plaat levert heel wat vleeshouwers op. De oudst vermelde slachter was Jan Leenderts van der Plaat (1717 - 1779). Veel is over hem niet te achterhalen. Zijn zoon Leendert van der Plaat (1749 - 1826) werd in de Frans Tijd als boucher vermeld.

Abraham van der Plaat (1790 - 1852), de zoon van Leendert, werd in het patentregister van 1815 als vleeshouwer en winkeldoende aan de Hoogstraat vermeld. In 1830 had hij een winkel in de Waalsteeg naast het stadhuis. Kennelijk was Abraham in goeden doen geraakt, want hij komt ook als reder voor.

De zoon van Abraham, Leendert van der Plaat (1813 - 1880) was in 1850 spekslager en vleeshouwer aan de Jokweg = Kuiperstraat: hij had daar een huis en slachthuis. Als knecht wordt daar vermeld Abraham van Dorp. In 1860 woonde hij in een ander huis in de Kuiperstraat; hij is dan voor de tweede maal getrouwd. Getuigen bij dat huwelijk waren Jacob van der Heul (1824) en Martinus van Leeuwen, een collega uit de vleeshal en vermoedelijk zijn bediende. In het huis dat hij verliet, woonde in dat jaar Wernerus Boeije (1831).

Dezelfde Leendert van der Plaat had ook nog een broer Klaas en die trouwde later met Maria Boeije. Hun dochter trouwde met spekslager Jacob Moerman (1883).

De zoon van Leendert, Johannes Fennius van der Plaat (1840 - 1913), was na een leertijd in Dordrecht (1861 - 1866), van 1873 - 1879 vleeshouwer aan de Hoogstraat E 41, een pand dat op de plaats stond waar nu de Visbankflat staat en waar naast vermoedelijk later Van Kralingen zijn slagerij begon. In 1880 verhuisde hij zijn winkel naar Hoogstraat 217.

In bovenstaand verhaal komt Abraham van Dorp voor. Via hem en Klaas van Dorp uit de Vleeshal komen we in aanraking met een uitgebreide familie waarvan hier de beschrijving volgt.

VAN DORP

Meer dan tweehonderd jaar lang was dit een familie die haar bezigheden had in de vleeshandel. In 1713 huurde Cornelis van Dorp een halve bank in de Vleeshal. Dat was het jaar van de grote veepest en in datzelfde jaar werd de Vleeshal gesloten. In 1736 werd het huwelijk voltrokken tussen Cornelis Franke van Dorp en Sara Klaas van Berkel. Cornelis Franke (1706) was de zoon van Frank Jansz. van Dorp (1677) en Sara Klaas was de dochter van Claes van Berkel, een huurder van een bank in de Vleeshal in 1751. Frank Jansz. van Dorp werd in het heropeningsjaar van de Vleeshal keurmeester van het slachtvee.

Een zoon uit genoemd huwelijk, Frank Cornelis van Dorp (1736 - 1803) werd slachter. Op zijn beurt kreeg hij twee zoons, Klaas (1767) en Abraham (1769), die hun vader volgden in de slachterij.

Klaas, voorkomend als slachter, spekslager en vleeshouwer, stadsmeter en arbeider, had drie zoons: Vrank (1791 - 1869) vleeshouwer en arbeider, Gerrit (1799) spekslager, zoutmeter en winkelier in de Rijkestraat en Klaas (1801) spekslager, maar zonder verder slagersnageslacht.

Abraham staat beschreven als slachtersknecht en later als vleeshouwer in het Westnieuwland. Hij was gehuwd met Johanna de Looper en kreeg drie zoons, die ook in het vak gingen: Frank (1796), Pieter (1801) en Arie (1806).

Frank (1796), slachtersknecht, gehuwd met Aaltje van Witsenburg, woonde ook in het Westnieuwland. Zij hadden o.a. twee zoons Abraham (1819) en Pieter (1827). Abraham (gehuwd met Bastiana de Kok) heeft geen slagersnageslacht opgeleverd.

Pieter (gehuwd met Kornelia Zoutendijk van den Berg) was in 1858 vleeshouwer. Zijn vrouw is een familierelatie van de familie Van Selm.

Pieter (1801, gehuwd met Johanna Brobbel) was eerst slachter, maar verhuisde later als scheepmaker naar Rotterdam.

Arie (1806, gehuwd met Lena Valkenier) had twee kleinzoons, Willem van Dorp (1888) en Abraham Johannes (1891). Willem komt in de boeken voor als speksnijder en slager met werk in Delft, Maassluis en Rotterdam. De zoon van deze Willem, ook een Willem (1916) begon een slagerij en deze zaak bestaat nog steeds in Rotterdam (J.G. van Dorp).

Abraham Johannes (1891) spekslagersknecht en slager had van 1922 - 1923 een slagerij in Vlaardingen namelijk aan de Catsstraat 17, een winkel in de winkelgalerij van de toenmalige nieuwbouw. Die winkels werden enkele jaren later verbouwd tot woonhuizen. Abraham Johannes vertrok naar

Een koe, gereed voor de slacht? Links slager Herman Broek

Rotterdam. Zijn zoon werd slager bij een kruideniersbedrijf.
Frank Jansz. van Dorp (1677 - 1775) uit het begin van deze familiebeschrijving had nog een zoon: Dirk Frank van Dorp ('s Gravesande 1700). Een verre nazaat van hem, Dirk van Dorp (1894) nam in 1921 de slagerij over van Klaas Brobbel in de Prins Hendrikstraat 8, nadat hij daar eerst drie jaar filiaalhouder geweest was. Tragisch genoeg overleed hij in 1923, zeven maanden na zijn zoon Maarten. Tijdens zijn ziekteperiode sprong de altijd behulpzame Jan Bootsman in de zaak bij. Na ongeveer twee jaar trouwde de weduwe Van Dorp met de knecht Alexander Schippers. De laatste zou de winkel tot in de zestiger jaren drijven en na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd sluiten.
Van echt een heel andere slagersfamilie was Johannes Petrus van Dorp (Schiedam 1912), zoon van de Schiedamse vleeshouwer Nicolaas van Dorp. Deze nam in 1951 de zaak over van de overleden Johan Cornelis Stolk in de Arnold Hoogvlietstraat 48. Het werd een paardenslagerij; niet zo vreemd, want Van Dorp was bediende geweest bij Voorthuyzen in Rotterdam, ook een paardenslager.
Deze nieuwe zaak werd geen succes en na korte tijd verdween de winkel als slagerij om verder als groentenwinkel gebruikt te worden.

KOK

In het overzicht van de familie Van Selm kwamen we de naam Glein Kok (1763) tegen. Glein Kok was de zoon van Arend Kok (1724) slachter in de Ridderstraat, die van zijn schoonvader Joris Post (overleden ca. 1769) de bouwerij, melkerij, en slachterij geërfd had. Glijn (Gelein, Glein, Gislaine) was ook vleeshouwer in de Ridderstraat en nam op zijn beurt de acte als slachter en halder weer van zijn vader over. Glijn had een zoon Frank, die te boek staat als slachter en bouwman in diezelfde Ridderstraat. Niet zo vreemd als het lijkt want de weilanden lagen nog achter de Ridderstraat. Tot 1831 had Glijn Kok samen met zijn zwager Hendrik Boeije (1765) een bank in de Vleeshallen.

VAN LEEUWEN

Er dook nog een figuur op die voor dit gedeelte van de Hoogstraat tevens als afsluiting kan dienen van deze beschrijving: het gaat hier om de uit Rijswijk afkomstige veltslachter Jacobus van Leeuwen, die tussen 1820 en 1830 op de Hoogstraat woonde. Jacobus was getrouwd met Wilhelmina Zijdenbos, een zus van Damianus Zijdenbos (1760). Zij hadden een zoon Damianus van Leeuwen (ca 1810 Zouteveen) slachter aldaar, diens dochter Magdalena trouwde met Hendrik Boeije (1833) en zoon Gerardus (1845 Zouteveen) huwde Anna Catharina Maria Boeije, een halfzus van Hendrik Boeije. Een andere zoon van Jacobus van Leeuwen, namelijk Martinus van Leeuwen (1817) wordt vermeld bij de familie Van der Heul als slachtersknecht en slachter en later slachter en vleeshouwer in de Rijkestraat nr. 33.
Martinus had geen zoon, die hem als slager kon opvolgen, maar wel een dochter Wilhelmina van Leeuwen (1846). Zij trouwde met de uit Wassenaar komende Engelbertus Remmerswaal (1845 - 1928). Tot ongeveer 1925 had de laatste een slachterij en vleeshal, waar min of meer vlees in het groot verkocht werd.
De zoon van Engelbertus en Wilhelmina, Johannes Renmerswaal (1873) is een historisch zijstapje waard: Hij vertrok in 1898 naar Rotterdam. Kort daarna trouwde hij en bij zijn huwelijk was getuige de Vlaardingse slager Hermanus Broek (1868). Deze Hermanus, die zoals hiervoor beschreven staat een winkel had aan Pad 9, bezat een filiaal in Rotterdam in

de Pupillenstraat of vlak daarbij aan de Nieuwe Binnenweg. Ene H. Broek komt in de adresboeken (1904 - 1908) in de Pupillenstraat voor. Vermoedelijk werkte Johannes toen daar of in Vlaardingen als filiaalhouder. Tot aan de Tweede Wereldoorlog wordt hij vermeld als vleeshouwer en spekslager in de Van Lennepstraat (Spangen).
Johannes had op zijn beurt weer een zoon Engelbertus (1902) en deze staat vanaf 1926 in de adresboeken van Rotterdam eerst als filiaalhouder van de Nederlandsche Vleesch Mij. en later als vleeshouwer en slager aan de Nieuwe Binnenweg 442b vermeld.

Een foto

Deze trouwfoto werd genomen op de trouwdag van Jakob van Heijst en Henderina Maria van der Valk in de tuin van de familie Van Heijst in de Callenburgstraat 19. De bruidegom zit hier temidden van de familie Van der Valk. Henderina Boeije is de moeder van Dirk van der Valk sr.: slager van de Hoogstraat (bijgenaamd "Het Gouden Kalf"). Dirk jr. vertrok naar Australië om zijn geluk in het tuindersvak te beproeven en te vinden. Op latere leeftijd is ook zijn broer Henk daarheen geëmigreerd. De overige leden

9 oktober 1907. v.l.n.r. Piet, Henk, Dirk van der Valk sr., Arnold, Dirk jr., Jakob van Heijst, Hendrien, Marie, Henderina Boeije, Adriaan, Maarten, Martina

van de familie op de foto zijn in Vlaardingen gebleven en overleden. Maria Henderina van der Valk zou een jaar later trouwen met slager Jan Bagchus.
Als we dan ook weten dat de moeder van de bruidegom Jakoba van der Heul was, dochter van Jakob van der Heul, bekend vleeshouwer, dan is het duidelijk dat verschillende slagersgeslachten in dit huwelijk bijeen kwamen en dat daardoor ook de kiem gelegd was voor een nieuwe slagersfamilie. Omdat de geschiedenis van deze familie zich op de Waal heeft afgespeeld is dit de reden dat na de beschrijving van de familie Van Heijst, ook de andere slagerijen op de Waal onder de loep genomen worden.

Jakob van Heijst aan het werk op het abattoir.

Jakob van Heijst werd op 17 november 1881 in Vlaardingen geboren als zoon van Jacob Johannes van Heijst, timmerman en later directeur van de Gemeentereiniging, en van Jacoba van der Heul. Hij was de kleinzoon van Nicolaas Jozua van Heijst, die in Amsterdam en in Vlaardingen pachter van de stadsbank van lening was geweest, en in 1856 een juwelierszaak begon, die nu nog - zij het met een andere eigenaar - onder de naam Van Heijst bestaat. De belangstelling voor het vleeshouwersvak kwam zeker ook doordat zijn moeder een Van der Heul was. Het verhaal wil dat hij als jongen in een witte slagerskiel bij zijn oom Piet van der Heul kwam om te helpen en dat hij totaal onder het bloed terugkwam, waarop zijn moeder verhaal ging halen bij haar broer. De eerste baan van Jakob van Heijst was in Rotterdam, waar hij bij een slager een vingertop verspeelde. Na nog een patroon gehad te hebben in Tiel vertrok hij voor een betrekking naar Scheveningen in een slagerij in de Keizerstraat. Daar kwam hij op een idee, dat zijn vader ook wel aansprak. Het kwam er op neer in Vlaardingen een zaak te beginnen aan de Waal, niet alleen omdat het een volkrijke buurt was maar waarschijnlijk ook omdat hij er enkele huizen bezat. Die huizen werden gesloopt en een nieuw pand verrees dat twee winkels en twee woonhuizen bevatte, waarvan één winkel en één woonhuis voor verhuur bestemd waren. Op 16 december 1904 keerde Jakob van Heijst uit Scheveningen in Vlaardingen terug en een week later verscheen er in de Nieuwe Vlaardingsche Courant de eerste advertentie van een "Vleeschhouwerij en Spekslagerij annex handel in fijne vleeswaren". Werkte Jakob aanvankelijk alleen in de zaak, drie maanden later kwam Piet van Dijk, vermoedelijk een vroegere collega-slagersknecht afkomstig uit Gorinchem, via Den Haag naar Vlaardingen om bij Jakob te werken. Ze woonden samen tot april 1907.

Tussen 1904 en 1907 speelde zich iets af, waardoor aan het vrijgezellenleven een einde kwam. Jakob had op de veemarkt in Rotterdam een koe gekocht, die per schip naar Vlaardingen vervoerd werd. Aangezien voor het slachten een verplichte gang naar het belas-

Paasvee van Van Heijst; midden Gerrit de Ruiter (1) en Jo van Selm

tingkantoor nodig was, werd daar zijn koe "benaderd" (d.w.z. men wilde beslag leggen op de koe, omdat men de voor de belasting opgegeven waarde te laag vond) en een slager die dat overkwam, kon in de problemen raken. Kennelijk werd hij daaruit geholpen door slager Dirk van der Valk. Door het contact met die oudere collega kwam Jakob van Heijst erachter dat hij met de oudste dochter van Dirk nog beter vlees in de kuip zou hebben of zoals hij later zelf zei: "Die stond me wel an". Op zekere dag vroeg hij officieel de hand van Hendrien. De trouwdag werd vastgesteld op 9 oktober 1907, toen ook de bewuste foto genomen werd en waarna Jakob en Hendrien in de winkel samen verder gingen.
Nadat Piet van Dijk in april 1907 naar Leiden vertrokken was, kwam een week na de trouwerij vleeshouwer Kornelis de Korver uit Maasland naar de Waal om daar tot eind 1908 te blijven. Een andere Maaslander, Nicolaas Mostert, volgde De Korver op. Omstreeks 1910 begon Mostert een slagerij in de Stationsstraat, die in 1920 overgenomen werd door August Heijberg. In 1914 kwam een jongeman uit Rotterdam aan de Waal bij Van Heijst inwonen: Johan Cornelis Stolk, die op zijn beurt aan het eind van de jaren twintig de slagerij van J. van der Vlis in de Arnold Hoogvlietstraat nr. 48 overnam.

Zakelijk en persoonlijk ging het Jakob zeer goed. Hij kon volgens zijn zeggen zijn vader snel de aanloopkosten voor de zaak terugbetalen, vermoedelijk ook omdat de jaren na de Eerste Wereldoorlog voor de bevolking niet onvoordelig waren. Afgezien hiervan werd het positieve resultaat van de beginjaren uiteraard ook bereikt door gewoon hard te werken en goed om te gaan met de klanten in de zaak.

Jakob en Hendrien kregen zes kinderen waarvan de oudste, Jacob Johannes (Sjaak), die in 1908 werd geboren al vrij jong, na zijn schooltijd, de zaak was gaan leiden omdat zijn vader een operatie had moeten ondergaan. Hij werd daarbij geholpen door een uitleenkracht van de slagerscombinatie Broek en Van der Heul: Jan Bootsman. Dat hem dat goed af ging, bleek uit het feit dat in de dertiger jaren de winkel steeds meer op de schouders van Sjaak kwam te rusten. Als tweede man werkte Jakob van Heijst met zijn zoon mee. Toen laatstgenoemde ging trouwen, lag het voor de hand dat Jakob en zijn gezin de Waalstraat zouden verlaten. Hij wilde wel dicht bij de Waal wonen en kocht door tussenkomst van zijn broer Willem, ongezien, voor zijn familie een huis in de Valeriusstraat. Toen hij thuis kwam werd hem duidelijk gemaakt dat zijn gezin daar niet in paste. Hij had dat beter aan Hendrien over kunnen laten! Zijn vrouw bleek op de achtergrond zakelijk beter te zijn. Uit de huisproblematiek werd hij "gered" doordat zijn zwager Adriaan van der Valk het pand Schiedamseweg 24 verliet, waardoor hij tegenover de Bank van Mees en Zonen kon gaan wonen. Dat hij niet altijd voor de zaak bezig was, toonde hij door zijn werk als diaken en collectant van de Hervormde Gemeente.

Sjaak van Heijst en zijn vrouw Nel de Winter zetten na 1936 de slagerij voort met o.a. als bekendste bedienden Hugo Wapenaar en Gerrit de Ruiter.
Halverwege de vijftiger jaren kon het bedrijf gemoderniseerd worden, doordat de inpandige schoenwinkel van Verloop/Nagtegaal verhuisde naar de nieuwe winkelpanden aan de Korte Hoogstraat. Die winkel werd bij de slagerij getrokken. Tot ongeveer zijn tachtigste jaar werkte oude Jakob van Heijst nog min of meer in de zaak mee. Hij trok zich daarna terug in bejaardencentrum De Wetering. Sjaak deed de slagerij

over aan zijn zoon Aad, terwijl een andere zoon, Dirk, een slagerij in Schiedam-Centrum kocht. Aad van Heijst pleegde een aantal ingrijpende verbouwingen in het uit 1904 daterende gebouw en paste het bedrijf aan de eisen des tijds op het gebied van voorschriften en techniek.

Een slagerij hebben betekende nog steeds: slachten, verwerken en verkopen. Al slachtte men niet meer zelf, het verwerken en verkopen kreeg misschien wel daardoor nog meer aandacht. Met het juiste gevoel voor handelen op het goede moment werd een solide bedrijf opgebouwd, waardoor het in de Vlaardingse slagerswereld wellicht steeds een aparte plaats heeft ingenomen.

De filosofie van bijna elke ondernemer "probeer alles in eigen hand te houden" konden de slagers Van Heijst vrijwel altijd vol blijven houden. Of dat nu ging om het in de gaten houden van de eigen beesten op het abattoir, om het verwerken van het vlees, om het met een dosis geluk laten grazen van koeien op gemeentegrond of om het met een gevoel voor reclame de aandacht op zich vestigen door op de Waal een wagen geladen met schapen te laten trekken door een wit paard onder toezicht van Toon van Hout en Maarten van Mourik, het blijft een feit dat de naam Van Heijst al meer dan vijf en tachtig jaar verbonden is aan de Waalstraat.

BRONS

In 1904, het jaar waarin Jakob van Heijst zijn zaak op de Waal opende, was er in die straat nog maar één slagerij of althans een gelegenheid waar men vlees kon betrekken: de zaak van Pieter Maat (1828). Tussen 1870 en 1880 was hij op de Gedempte Waal 37 als slachter met zijn zoon Arie als vleeshouwersknecht begonnen. De Gedempte Waal, ook wel Waalplein genoemd, was zich toen pas als winkelstraat gaan lenen, nadat het water geen belemmering meer vormde tussen de bebouwing. In november 1898 ging Piet Maat bij zijn dochter, die getrouwd was met Abraham Brons (1863), inwonen op Waalstraat 43. Rond 1900 zag dat laatste pand er nauwelijks uit als een slagerswinkel, als het al een winkel in de huidige betekenis was. Deze Abraham Brons zette na de dood van Piet Maat (in 1914) de zaak min of meer voort. Hij zou als "nikkenboer" - een nik is een nuchter kalf - bekend staan, die tussen de bedrijven door ook nog wel eens een zeereis maakte. In 1925 werd het pand verbouwd en verkreeg het de pui zoals die ook nu nog bestaat. In dat jaar nam zijn zoon Maarten Brons (1904), die van oorsprong visser was, de winkel over en hij ging toen ook andere soorten vlees verkopen.
Zijn broer Johannes (1898) werkte ook wel als slager mee. In die tijd woonde er ook nog een neef in het gezin: Johan Jacob Verheij, die in 1934 als 16-jarige slager weer naar Maassluis vertrok.
Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog vond er geen vleestoewijzing meer plaats bij Brons door het ontbreken van distributiebonnen, zodat kort na de dood van Abraham Brons (in 1939) de winkel gesloten moest worden.

De Waalstraat oefende ook aantrekkingskracht uit op spekslager Hermanus Boeije (1868) of het moet gewoon noodzaak geweest zijn om zich vlak naast Piet Maat of Jakob van Heijst te vestigen. Nadat hij tot 1897 in Rotterdam gewerkt had, zette hij in de Paterstraat de zaak van zijn vader voort, welke hij in 1905 verplaatste naar Waalstraat 45. In 1903 had hij al een ontwerp voor een winkel met woonhuis laten maken, dus de gedachte om te verhuizen was al eerder opgekomen. Nadat hij in 1935 werd getroffen door een beroerte, zette zijn vrouw de zaak nog even voort, maar zij verhuisden wel naar een ander woonhuis. In 1936 overleed Hermanus Boeije en de zaak werd overgedaan aan Kornelis de Graaf, die echter vóór de oorlog nog uitweek naar de Mahlerstraat.

BOEIJE.

De geschiedenis van deze rooms-katholieke slagersfamilie begon met Hendrick Boeije (1765 - 1849), een kleinzoon van de in 1732 uit Berg (NB) gekomen bleker Hendrick Boeije. De eerstgenoemde Hendrick trouwde met Neeltje Kok, dochter van slachter Arend Kok. Uit het huwelijk van Hendrick en Neeltje werden onder andere drie zoons geboren namelijk Arnoldus (1794 - 1883), Arend (1802 - 1878) en Hermanus (1805 - 1864). De vader en de drie zoons zouden de basis leggen voor 150 jaar slachten en vleesverkoop in Vlaardingen en indirect ook voor het ontstaan van de

oudste en op een na oudste slagerij: respectievelijk Van der Valk en Van Heijst.
Arnoldus (1794) trouwde in 1814 met de protestantse Henderina Wemmerus en staat te boek als slachter in de Rijkestraat. In 1824 werd een zoon geboren, Hendrik, die in 1847 een slagerij begon aan de Hoogstraat om in 1883 naar Schagen te verhuizen. De winkel had hij overgedaan aan zijn neef Dirk van der Valk, wiens moeder Henderina Boeije, een zus van Hendrik was. Deze slagerij bestaat nog steeds op Hoogstraat 166. De winkel in de Rijkestraat van Arnoldus Boeije (1794) zelf ging over naar een andere zoon, Cornelis (1828) die op zijn beurt deze winkel liet voortzetten door zijn zoon Arnoldus Cornelis Boeije (1870). In 1918 werd de winkel door de familie verkocht aan Klaas Brobbel en in 1933 werd Jan Bootsman de eigenaar totdat deze ophield slager te zijn en de zaak sloot (1971).
Arend (1802) begon als slachter en spekslager, maar in 1848, bij zijn derde huwelijk, gaf hij als beroep groentenverkoper op, terwijl hij bij zijn overlijden als winkelier aan de Hoogstraat B25 vermeld staat.
Hermanus (1805) trouwde in 1828 met een meisje uit Brunssum en vestigde zich als slachter en vleeshouwer in de Paterstraat. Uit dit huwelijk werd Wernerus (1831) geboren: na bouwmansknecht te zijn geweest, werd ook hij slachter. Een andere zoon, Hendrik (1832) trouwde in 1858 met Magdalena van Leeuwen, dochter van slachter Damianus van Leeuwen. Deze Hendrik Boeije had twee zoons, Damianus (1860 Delfshaven), als jonge man slachter, en Hermanus (1868), die in 1892 trouwde met Maria Johanna Seesink uit Hoogvliet. Hij heeft tot 1897 in Rotterdam gewerkt waar zijn zoon Hendrik Joannes geboren werd en na de dood van zijn vader zette hij de winkel in de Paterstraat voort. Dochter Catharina Boeije (1862 Delfshaven) trouwde met spekslager Arnoldus van Tienen. Diens tweede vrouw schonk hem in 1880 zoon Werner, die in 1902 als slager naar Den Haag vertrok. Hermanus (1868) verplaatste in 1905 de winkel naar de Waalstraat nr. 45 waar hij ruim dertig jaar zijn beroep uitoefende. Hendrik Johannes had van 1924 - 1927 een slagerij op Hoogstraat 77 en vertrok daarna naar Den Haag.

Electrische Vleeschwarenfabriek, Broek & v.d. Heul

BROEK EN VAN DER HEUL

De vierde slagerij in de Waalstraat (eigenlijk Waalsteeg) was van de compagnons Broek en Van der Heul. Twee vertegenwoordigers van andere slagersfamilies, die minstens zo oud waren als de familie Boeije. Op nr 7 van de Waalstraat, in het verlengde van de huidige Kuiperstraat, stond vanaf 1916 de winkel en de slachtplaats van Teunis Broek (1892) en Jo van der Heul (1891). Zij hadden samen ook nog een vleeswarenfabriekje in de Stationsstraat 49. Kennelijk verliep de samenwerking op den duur wat stroef en sloeg de crisis voor deze volksslagerij al toe, kortom de zaak bracht niet genoeg op voor de twee partners. Zij hadden nog wel tijdelijk (1922 - 1926) geprobeerd met een filiaal in de Catsstraat 17 hun activiteiten uit te breiden. De laatst genoemde zaak hadden ze overgenomen van Abraham Johannes van Dorp, die het vóór hen maar een jaar uitgehouden had en naar Rotterdam vertrokken was om daar meer succes te hebben. Filiaalhouder in de Catsstraat werd de al eerder genoemde Jan Bootsman. Toen deze uitbreiding uiteindelijk niet aan de verwachtingen voldeed, moest een van de firmanten uitgekocht worden.
Jo van der Heul, zakelijk bezien iets harder, liet zich uitkopen door Teun Broek, om na een tijdelijke vestiging in de Rijkestraat 33 (de hal van Remmers-

waal!) in april 1926 op nog geen honderd meter afstand een nieuw winkelpand te betrekken: Kuiperstraat 76. Toen ook Jan Bootsman door Teun Broek niet meer betaald kon worden, werd voor hem een slagerij gezocht. Hij kon de zaak van Klaas Brobbel v/h Boeije kopen: dat gebeurde in 1933. Omdat de werkplaats van Teun Broek groot was, werd deze een van de twee centrale slachtplaatsen tijdens de Tweede Wereldoorlog. In 1947 is Teun Broek plotseling overleden. David van Nes, de schoonzoon van Teun Broek, zette de zaak voort, maar werd door het uitbreiden van het Stadhuis aan het eind van de jaren vijftig gedwongen het pand te verlaten. Hij wist daarvoor in de plaats wel een vrijstaand winkelpand in de nieuw bebouwde Fransenstraat te verkrijgen. De winkel in de Fransenstraat ging over in handen van pleegzoon Jeen Brouwer. Eind 1987 werd de slagerij gesloten, maar ongeveer een jaar later weer heropend door het Vleescentrum Stout.

VAN DER HEUL

De eerste Van der Heul in Vlaardingen was Willem (1749), slachter afkomstig uit Krimpen aan de Lek, die in Vlaardingen in 1782 de poorterseed aflegde en trouwde met Maria van West. Van de tien kinderen volgde zoon Willem (1793) zijn vader op in het slachtersvak. Aanvankelijk was er ook een zoon Harremanus (1790), die weliswaar als slachter begon, maar in 1843 als zoutmeter is overleden. Willem van der Heul (1793) trouwde in 1818 met Jacoba Bubbezon. Bij twee kinderen, die uit dit huwelijk geboren werden, zijn de getuigen bij de geboorteaangifte interessant. Bij een dochter zijn dat Leendert Hoogendijk, 59 jaar en vleeshouwer samen met Frank van West, 21 jaar, vleeshouwersknecht.
Bij de geboorte van zoon Jakob (1824) komen de getuigen Hendrik Boeije, 60 jaar, vleeshouwer, en Abraham van der Plaat, 33 jaar, eveneens vleeshouwer mee. In 1927 werd er ook nog een zoon Willem geboren. Die zou later een dochter Katharina krijgen, die de vrouw zou worden van Bas Man in 't Veld, een slager aan de Kortedijk, voorganger van slager W.J. Bezemer. Bovengenoemde aangiftegetuigen geven grond aan de veronderstelling dat de mannen werkzaam waren in de Vleeshallen en daar vlees verkochten.

In het patent-register van 1832 wordt van de slachter Abraham van der Plaat, Hendrik Boeije, Arnoldus Boeije en Gerrit van Dorp ook vermeld dat zij een winkel hebben. Daar werd meestal melk en stro verkocht, zodat er ongetwijfeld contact bestond met de boeren in de omtrek. Leendert Hoogendijk was naast slachter ook tapper (kroegbaas). Willem van der Heul (1793) en zijn zoon Jakob (1824, naar wie ook Jakob van Heijst vernoemd is) staan aanvankelijk beschreven als vleeshouwers aan het Toepad. Jakob van der Heul woonde later in de Havenstraat nr. 53 (het huis staat er nog!); voorts had hij een slachterij plus een verkoopbank in de Vleeshal.

Jakob van der Heul trouwde na de dood van zijn eerste vrouw Maartje Bijl uit het slachtersgeslacht Bijl met Johanna Post. Bij de kinderen uit dat huwelijk traden de volgende aangifte-getuigen op uit de slagerswereld: Gerrit van der Hoeven, veeschatter; Jacob de Ligt en Jacob Weerheim, waagwerkers; Martinus van Leeuwen, slachter; Leendert van der PLaat, slachter; Johannes Fennius van der Plaat, spekslager en Engelbertus Zijdenbos, vleeshouwer.
Drie zoons uit het genoemde huwelijk zouden voor uitbreiding in het vleesbedrijf zorgen: Willem (1857), Jakob (1862) en Pieter (1878).

Kuiperstraat 76. ca 1929

Willem (1857) had op zijn beurt twee zoons, die beiden een slagerij begonnen: voor Nicolaas van der Heul (1888) was dat een nieuwe slagerij in 1915 aan de 2e Van Leijden Gaelstraat 136/138. Hij stopte met deze slagerij, waarin zijn neef Jo van der Heul weer begon, die na even twee zaken gehad te hebben, in 1936 zijn werkterrein uit de Kuiperstraat naar deze winkel verlegde. De andere zoon Willem (1893) begon in de Eendrachtstraat nr. 58 een winkel, die in 1947 door J. Wielaard werd overgenomen.
Jakob (1862) nam de vleeshalzaak van Jakob sr. in 1907 over en verplaatste na de dood van zijn vader (1911), wegens de in dat jaar gesloten Vleeshallen, zijn werkterrein naar een pand van slager Bezemer aan de Hoogstraat nr. 113, waar zijn zoon Piet ("Schöne" 1889) tot ongeveer 1955 vlees heeft verkocht. Een andere zoon, Jo(hannes) (1891), kwamen we al tegen in verband met Teun Broek. Neef Jo van der Heul, die na zijn schooltijd slagersknecht geweest was in Hoek van Holland en van 1907 - 1909 in Den Haag, zette na het genoemde compagnonschap in 1926 zijn eigen zaak voort in de Kuiperstraat. Daarnaast hield hij zich bezig met veehandel. Boven zagen we dat hij in de 2e Van Leijden Gaelstraat terecht kwam, waarna in de vijftiger jaren de winkel overging in de handen van Jo's zoon Frits (1920 - 1980). In 1979 werd deze winkel wegens ziekte van de eigenaar gesloten. Pieter (1878) begon rond 1910 een slagerij aan de 1e Van Leijden Gaelstraat nr. 82 hoek Binnensingel, die voortgezet werd door zijn zoon Arie. Deze zaak werd onteigend en in het begin van de jaren zeventig gesloten. Het feit dat geen van de winkels na een aantal jaren te verkopen was, zal voor een groot deel gelegen hebben aan de naderende vernieuwingen in het oostelijk deel van de stad. Hetzelfde verschijnsel zagen we bij veel middenstandsbedrijven in de binnenstad.

BROEK

Aan het begin van de slagersfamilie Broek stond Aart Broek (1797 - 1872), die als enige zoon vermoedelijk geen zeeman mocht worden: zijn vader was dat wel; deze overleed in New York. Aart werd vleeshouwersknecht en slachter. Uit de stamboom Broek hebben we een slagersstamboom gelicht, die de volgende personen bevat:
Pieter (1861) en Aart Broek (1865) begonnen samen een winkel in het Westnieuwland/hoek Struykstraat; zij woonden daar op de nrs. 79 en 81. Toen zij zich beiden terugtrokken, nam hun achterneef Jacobus Broek (1892) de zaak over. Nadat deze jong gestorven was (in 1932) zette zijn weduwe de zaak voort. Na de Tweede Wereldoorlog ging zoon Maarten (1921) naar het abattoir en met Jacobus (1924) ging de vleesverkoop verder. Deze laatste slager sloot in de jaren zeventig de winkel en associeerde zich met Adrianus Vercouteren, slager in de Markgraaflaan. Rond 1985 sloot ook die slagerij.
Hermanus Broek (1868) begon in 1891 een slagerij aan het Pad nr. 9. Aan het begin van deze eeuw had hij ook nog een filiaal in Rotterdam. In 1931 deed hij zijn zaak over aan zijn bediende Antonius N. Knijnenburg, die in 1953 als gevolg van de stadssanering de winkel verplaatste naar de Van der Duyn van Maasdamlaan. Zijn zoon Matthijs sloot deze winkel evenwel circa twintig jaren later (zie hiervoor ook De Hoogstraat).
Teun Broek (1892) verbond zich met Jo van der Heul en zij begonnen een worstfabriekje en een slagerij (zie hiervoor Broek en Van der Heul).
Aart Broek (1921) nam in 1945 de slagerij over van Johannes Govert Visser, Arnold Hoogvlietstraat nr. 31 en verplaatste die in de zestiger jaren naar Schiedamseweg nr. 54. Daarna werd de winkel overgenomen door resp. de slagers Broman, Bouw, Wijnborst en Van Ooststroom.
Uit een andere familietak - alle Vlaardingse Broeken zijn familie van elkaar - kwam nog een slager voort: Gerrit Broek (1917). Na slagersknecht te zijn geweest bij de slagers Sander Schippers, August Heyberg en voor en na de oorlog o.a. ook bij Teun Broek aan de Waalstraat, nam hij in 1951 de slagerij van Willem van Wolferen, Sclaavenburg nr. 2 over. Door de in die tijd op gang komende stadsuitbreiding kon hij een winkel beginnen aan de Van Hogendorplaan 21a (1953). In 1975 nam de slagerscombinatie Bouw-Speelman deze winkel over.
De rest van de "stamboom" spreekt voor zichzelf.

BIJL

De laatste familie en tevens de afsluiting van dit eerste deel van de geschiedenis van de Vlaardingse slagers, is het geslacht Bijl. Voor een kort overzicht is een sprong terug nodig naar het begin van de Vleeshal in 1682.

Maarte Jansz. Bijl (1630 - 1707) was samen met Jan de With en Jan de Haes huurder van de eerste banken in de Vleeshal. De With en De Haes hielden het er nauwelijks twee jaar uit, maar Maerte Bijl bleef jaren in de hal werkzaam. Zijn twee zoons Jacob (ca 1663 - 1742) en Jan (ca 1665 - 1727) volgden hun vader op als halder.
De zoon van Jan Bijl, Jacob Jansse Bijl (ca 1704 - 1777), verkocht tot 1773 vlees op de Markt. Daarna verdween de naam Bijl voor enige tijd uit de slagerswereld. Hij dook weer op toen Jacob van der Heul (1824) trouwde met een achterkleindochter van Jacob Bijl nl. Maartje Bijl.
Een nog verdere kleinzoon van Jacob Bijl was Adrianus Bijl (Overschie 1857). Deze kwam als bouwknecht en arbeider in 1880 uit Maasland naar Vlaardingen. Hij begon in 1883 een slagerij in het Westnieuwland nr. 10.

De Vlaardingse Slagersvereniging, opgericht 28 februari 1901.

Het plan voor de oprichting werd geboren als gevolg van het deelnemen van de slagers aan een optocht ter gelegenheid van de troonsbestijging van Koningin Wilhelmina in 1898. Dit staat te lezen in een geschrift dat de slager Jacob Meeder maakte bij het zeventig jarig bestaan van de vereniging; (de vereniging bestaat overigens alleen nog op papier: kennelijk heeft de individualisering bij de vakgenoten toegeslagen en voorziet de vereniging niet meer in behoefte. De boeken zullen wel voorgoed gesloten blijven).
Uit de notulen somde Meeder vanaf 1930 verschillende wetenswaardigheden op. Zoals in elke vereniging wisselden gevoelens van saamhorigheid, bijvoorbeeld tijdens de wereldoorlogen en de crisis, betreffende "eenheidsworst", lief en leed bij collega's

Familie Broek

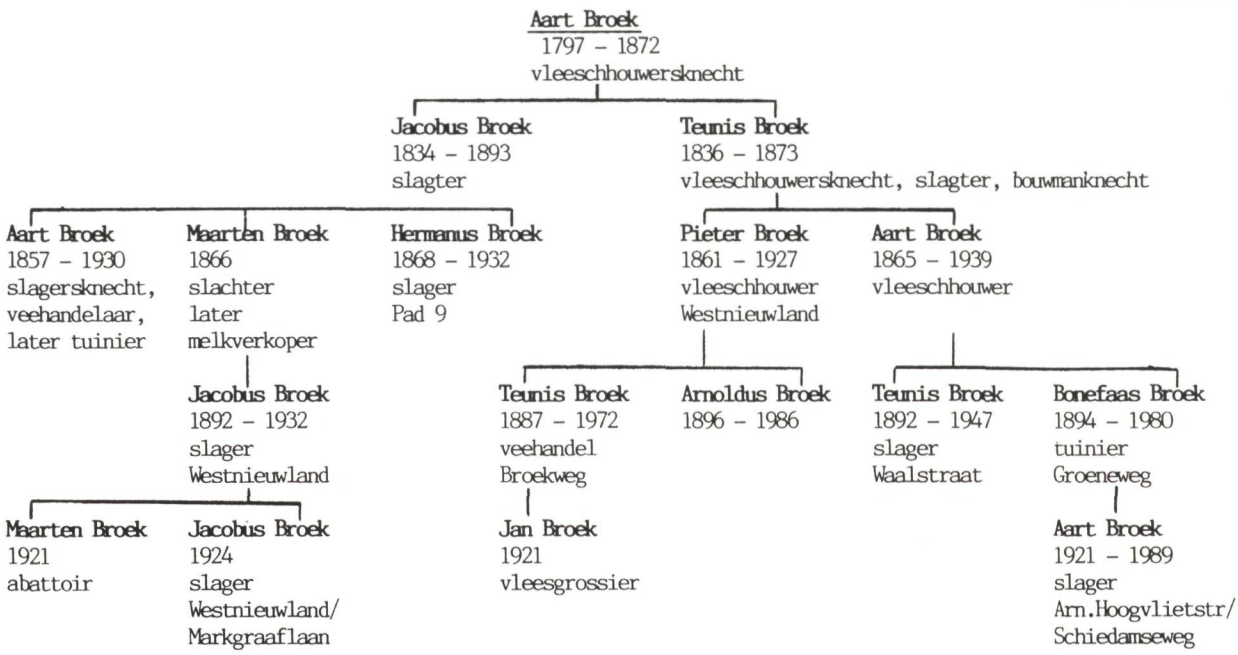

en de ijsfabriek, af met perioden van afgunst en ruzie bijvoorbeeld over prijzen, keurlonen, collega's winkelsluitingstijden, vakanties, vleesdistributie in de oorlog enzovoort.

Verder valt het op dat de slagerswereld aanvankelijk niet verzuild was. De voorzitters van het eerste uur en hun kerkgenootschap bewezen dit: Dirk van der Valk (nederlands hervormd), Hermanus Boeije (rooms katholiek) en Joh. van der Vlis (gereformeerd). De vereniging zelf was aangesloten bij de A.N.S. (Algemene Nederlandse Slagersbond). In 1952 echter scheurde het slagersfront: zeven slagers inclusief de voorzitter sloten zich aan bij de Bond Christelijke Slagers. Dat wijst op grote onvrede in de slagerswereld. Er heerste bij de slagers in 1949 grote onrust en dat betrof het Abattoir in Schiedam. Acht jaar na de bouw was dat eindelijk in gebruik genomen. Dat de keuze op Schiedam zou vallen, lag vóór de oorlog al vast: bestuurslid Jan Bagchus met zijn politieke vinger in de Gemeenteraad had dit niet weten tegen te houden. Het Abattoir tastte de zelfstandigheid van de slagers aan; weliswaar mocht elke slager daar zelf formeel wel slachten, maar hij zat dan wel aan het "brood" van de leden van de slachtploegen. De slachtploegen bestonden voor een deel uit Vlaardingse oudslagers, slagersknechten e.a. Dat leverde wrijving op, al staat dat niet zo in het gedenkschrift. Voorzitter Van der Vlis kreeg ook nog te maken met een restant oud zeer over de vleesdistributie waar hij als bestuurslid en blokleider verantwoordelijk voor was. De slagers wilden tegenover het Abattoir toch ook tonen dat ze wat konden en richtten het Varkensslachtfonds op "Stovas" en lieten dat in het Gemeentelijk Slachthuis functioneren. De weerstand tegen het Abattoir ebde weg, net als de scherpe kanten van de splitsing onder de slagers. Voorzitter Spaans maakte zich daar, zo blijkt uit de notulen, sterk voor.

In de vereniging was paradoxaal genoeg ook plaats voor niet-leden. Die kwamen vooral opdraven als de verplichte vakantie-winkelsluiting aan de orde kwam. Heel langzaam wonnen de voordelen van het hebben van vakantie het van de gedachte dat vakantie alleen maar nadelig kon zijn voor een middenstander.
A.N.S. en B.C.S. konden niet met elkaar verzoend

De voormalige ijsfabriek Nova Zembla

worden, maar men spande zich er ook niet zo voor in. Als vereniging maakt men zich in 1970 wel op om het jubileum te vieren.

Uit de stroom gegevens van Meeder en de notulen komt één positief gegeven naar voren, dat daarin summier belicht wordt, maar dat tot op heden nog te zien valt, n.l. De Coöperatieve IJsfabriek "Nova Zembla". Met de geschiedenis van deze fabriek eindigt de belichting van dit slagersinitiatief.

NOVA ZEMBLA

Het probleem waar iedere slager mee worstelde, was de koeling van het vlees om bederf en verkleuring voor zover dag mogelijk was te vertragen.
Aan het begin van de eeuw werd ijs betrokken van een brouwerij in Schiedam of Rotterdam (de naam Heineken werd genoemd). Dat ijs kwam per schip aan met de Vlaardingse boot bij de Dayer en vandaar werd het door de slagers afgehaald. Bij het vervoer van het ijs deed de temperatuur uiteraard zijn werk en bij aankomst in de slagerij moesten de "palen" ijs ook nog op maat gehakt worden om te kunnen passen in de houders in de koelkast. De slagers sloegen als vereniging de handen ineen en besloten zelf een ijsfabriek te stichten en te exploiteren. Zij richtten de vereniging

Coöperatieve IJsfabriek "Nova Zembla" op. Als vereniging kochten de slagers in februari 1922 het uit 1899 daterende pand "Portugal", Koningin Wilhelminahaven NZ no. 7 van Hendrik Borst, die het op zijn beurt weer gekocht had van de firma H. Kikkert.
In maart en april 1922 werd het pakhuis verbouwd voor het plaatsen van de Grassoo IJsinstallatie. In dezelfde maand werd het bestuur van de vereniging benoemd uit de Vlaardingse slagers: J. van der Vlis, J. Bagchus, J.G. Visser, P. van der Heul en D.A. Paalvast. Vooral de eerste drie hadden zich bijzonder voor de fabriek ingespannen. Het ijs maken gebeurde, dat was al vanaf het begin het plan, niet alleen voor de slagers en dat was mede de oorzaak dat de fabriek floreerde en voor de slagers erg voordelig uitviel. Het is daarom vreemd dat de gehele fabriek op 2 januari 1935 verkocht werd aan de haringhandelaren Arie Daniel Hartman en diens zoon Arij Hartman. De familie Hartman zette de ijsfabriek tot circa 1960 voort tot dat door het wegvallen van de haringvisserij in Vlaardingen het ijs maken en malen niet meer rendabel was. Het pand aan de Koningin Wilhelminahaven staat er nog steeds; de pui is verbouwd. Wie boven de ingang goed zoekt, vindt daar onder de witte verf de naam van de oorspronkelijke ijsfabriek. Men zou het een monumentje van industriële geschiedenis kunnen noemen.

1890 - 1990

De Hoogstraat was al vanouds een winkelstraat, maar rond de eeuwwisseling werden er in de Oostwijk winkelpanden voor de middenstand gebouwd.
Door de voor die tijd zo kenmerkende wetgeving was het niet langer mogelijk "zomaar" een slagerij met slachtplaats te beginnen. Mede hierdoor konden aan de hand van die archiefgegevens (o.a. de Hinderwet) slagers gevolgd worden.
Langzaam schuiven we de herinnering binnen van historisch geïnteresseerde Vlaardingers. Na de oorlog gaf de binnenstadsanering een impuls aan de middenstand in nieuwbouwwijken. In de jaren zeventig gingen de grote winkelbedrijven zich bezig houden met de verkoop van voorverpakt vlees, wat menig kleine slager de das omdeed.

Omdat dit verhaal het reilen en zeilen van de Vlaardingse slager beschrijft, volgt er een beschrijving van de slager in de straat. Was het niet zo dat men doorgaans een "vaste" slager had gedurende lange of korte tijd? De slagers zijn op adresalfabet vermeld en waar mogelijk beschreven met enkele bijzonderheden, daarbij ook verwijzend naar wat elders in dit verhaal wordt opgemerkt. Het nadeel van het bereiken van de actualiteit is dat de weergave, hoe tegenstrijdig dat ook klinkt, grover wordt omdat het ondoenlijk is alles van de laatste twintig jaar en detail te achterhalen. Met de hulp van velen is dat in veel gevallen toch gelukt. Hierbij moeten de ambtenaren van het Gemeente Archief zeker genoemd worden.

Slagers in de straat

ARNOLD HOOGVLIETSTRAAT 31
(nu woonhuis)
In 1904 vestigde spekslager Johannes Govert Visser (Vld. Amb. 1877) zich op dit adres. Zijn vader was zeer waarschijnlijk koopman in vee, want de geboorte-aangifte-getuigen waren Abraham en Jan Fennius van der Plaat. In 1900 was Jan Visser in dienst getreden bij Dirk van der Valk. Hij trouwde in 1902 met Agatha van Dorp en durfde twee jaar later een eigen zaak aan. Hun zoon Johannes Corstiaan (1903) werkte eerst mee in de winkel, maar vertrok in 1931 naar Rotterdam om daar een slagerij te beginnen. De slagerij werd in 1945 overgedaan aan Aart Broek (1921): zie verder informatie Broek.

ARNOLD HOOGVLIETSTRAAT 48
(nu woonhuis)
Johannes van der Vlis (1877) vestigde zich als spekslager in 1898 in deze winkel, nadat hij in de jaren daarvoor o.a. de knecht geweest was bij Hendrik Boeije (1832) in de Paterstraat. In 1919 begon hij een winkel op de Markt nr. 38. Johannes vertrok in 1922 naar Harderwijk en liet zijn zaak over aan zijn zoon Machiel (1900). Zijn knecht Johan Cornelis Stolk (1893), zoon van een in dat jaar overleden Rotterdamse slager Abraham Stolk, zette de winkel voort tot aan zijn dood in 1951. Zijn weduwe A. Stolk-Hoogendam en hun

zoon gingen nog een jaar samen door. De winkel werd toen overgenomen door Johannes Petrus van Dorp (Schiedam 1912), die er een paardenslagerij van maakte. Deze Van Dorp, wel uit een slagersfamilie maar geen relaties met de Vlaardingse Van Dorpen, verdween na enkele jaren uit Vlaardingen en de winkel werd tot 1988 gebruikt als groentewinkel. Overigens was de eerste vrouw van bovengenoemde Joh. Stolk Neeltje van Dorp (overleden 1928 en telg uit het beschreven geslacht Van Dorp, zie ook Prins Hendrikstraat 8).

VAN BAERLESTRAAT 99
(nu een banketbakkerij)
In 1980 was hier het vleespaleis Juch (zie Fransenstraat). Van 1985 - 1988 was aan de winkelgalerij de slagerij van H. Regeer gevestigd.

DR. WIARDI BECKMANSINGEL 29
Halverwege de jaren zestig begon Arie Wapenaar, de zoon van Hugo Wapenaar van Hoogstraat 33, een winkel aan de winkelgalerij in de zogenaamde Zuidbuurt van de Westwijk. Vanuit deze zaak werd een filiaal geopend (ca. 1985) door overname van het filiaal in de Loper van slager J.P. de Jong (van de Van Hogendorplaan).

BINNENSINGEL 195 - HOEK 2e MAASBOSSTRAAT (nu snackbar)
In 1912 werd daar gevestigd de slagerij van Frans Roodenburg (1888), die in 1924 dit pand verwisselde voor Binnensingel 151 - hoek 2e Van Leyden Gaelstraat. De slagerij werd voortgezet door Abraham den Hertog (Nieuwkoop 1900), die het echter maar vier maanden volhield. Vanaf 1925 werd het de zaak van Leendert Marinus Steenhoek (Vld. Amb. 1899). Na de oorlog is deze winkel verdwenen en ging Steenhoek op het Abattoir werken.

BINNENSINGEL 151 - HOEK 2e VAN LEYDEN GAELSTRAAT (nu nieuwbouwwoonhuis)
Slager Roodenburg vierde in zijn derde winkelpand in 1934 zijn 25-jarig slagersjubileum, met zijn drie zoons Klaas (1915), Jacobus (1919) en Frans (1923). Hij overleed in 1938. De zoons Frans en Klaas zetten de zaak voort. Rond 1970 werd de zaak verkocht aan slager Groeneveld, die in 1985 wegens wijksanering de winkel moest sluiten.

BILLITONLAAN 14 (nog steeds een slagerij)
Maarten de Wilt (1911) verliet Hoogstraat 77 in 1951 om een slagerij te openen aan de nieuwe winkelstraat in de Indische Buurt. In 1973 moest hij wegens gezondheidsredenen stoppen met werken, waarna de zaak overging op de slagers Groeneveld en Den Daas.

BILLITONLAAN 30/32 (nog steeds een slagerij)
Adrianus Hoogendam (1915) verplaatste in 1964 zijn zaak van de Gedempte Biersloot naar de Billitonlaan en zorgde voor een tweede slagerij in deze winkelstraat. De binnenstadssanering verdrong ook hem uit het centrum. In 1977 verliet hij deze winkel, die overging in handel van respectievelijk de slagers Smakman en Borghoff

BROEKWEG 87
In 1956 vestigde J. Wielaard zich op dit adres; "op 200 meter van de weekmarkt!", zo adverteerde hij in

1965. Wielaard beëindigde zijn zaak in 1974; tot op heden wordt de winkelruimte door een vleesgrossier gebruikt.

CATSSTRAAT 17 (nu woonhuis)
De winkel werd in 1922 gebouwd als onderdeel van een winkelgalerij in de in die jaren gebouwde woonwijk. Van 1922 - 1923 was dit de slagerij van Abraham Johannes van Dorp (zie verder Van Dorp). Van 1923 - 1925 was Jan Bootsman (1896) in deze slagerij filiaalhouder voor de firma Broek en Van der Heul (zie aldaar). Van 1925 - 1926 werd de zaak gedreven door Abraham C. Heyberg (1902), die daarna een winkel opende aan de Van der Driftstraat. Van 1928 - 1929 stond als slager op dit adres vermeld Huibrecht Poot (1905). Hij vertrok daarna naar Hoogstraat 77. De winkels werden na het leegkomen verbouwd tot woonhuis en deden in die staat als zodanig dienst tot 1987 en werden vervolgens gerenoveerd.

CRONJÉSTRAAT 9
Voor de Tweede Wereldoorlog begon Gijsbertus F. Herlaar (1919) hier een filiaal van de bekende slagersfamilie Herlaar. De zaak werd overgenomen door zijn broer Cornelis (1926) die de winkel eind 1989 sloot.

DIRK DE DERDELAAN 35
In 1964 zetten Jacob Meeder (Schiedam 1902) en zijn zoon Ernst hun slagerij voort. Aan het eind van de jaren zestig werd deze zaak overgenomen door Hendrik Blenk (Vlaardinger-Ambacht 1932), die tot dan een slagerij had aan de Kortedijk nr. 108.

VAN DER DRIFTSTRAAT 12
Abraham Cornelis Heyberg (R'dam 1902) begon in 1926, nadat hij zijn winkel in de Catsstraat 17 gesloten had, een winkel op bovengenoemd adres.
Zijn zoon Carel W.J.H. Heyberg (1934) volgde zijn vader op en werkte daar tot november 1972. Daarna werd in de winkel gevestigd Vleeshandel Stout en later de zgn. Vleeskoning: F. Oskam

EENDRACHTSTRAAT 2 (nu Vogel)
Oorspronkelijk was dit het eerste huis in deze straat, maar door de bouw van een hoekpand kreeg de huidige

Eendrachtstraat 58; de slagerij van Willem van der Heul

winkel een ander nummer. De voormalige knecht bij Van der Plaat: Sier Adriaan van Zijl (Schiedam 1872) vestigde hier in 1895 een vleeshouwerij. Hij vertrok met zijn inmiddels gevormd gezin in 1900 naar Rotterdam.

EENDRACHTSTRAAT 7a
De slager Johannes Bagchus (1879), schoonzoon van slager Dirk van der Valk, begon in 1907 op dit adres een slagerij. Deze zaak zou hij wegens ziekte in 1937 overdoen aan A. Zeeuw. Jan Bagchus zou bekendheid verkrijgen vanwege zijn politieke activiteiten door de C.H.U. in de Vlaardingse Gemeenteraad. Zijn goedbedoelde pogingen om werklozen van vlees te voorzien, leidden tot grote opschudding onder de arbeidslozen. Een demonstratie van 500 personen werd in juni 1932 uit de Eendrachtstraat door de politie verspreid. Kort daarop nam Bagchus ontslag uit de Raad. Overigens dreef de bui snel over want hij zou van 1935 - 1941 weer in de Gemeenteraad zitten. Een uniek straatlied, dat nog steeds in flarden bij Vlaardingers bekend is en waarvan de vrijwel volledige tekst gereconstrueerd is, maakte Jan Bagchus bijna onsterfelijk. Zijn zaak deed hij over aan A. Zeeuw, terwijl het pand nu plaats biedt aan een Islamitische slagerij.

EENDRACHTSTRAAT 54 (winkelpui nog intact)
Leendert de Neef (1891) begon in 1923 in deze straat een paardenslagerij; zo'n bedrijf kwam in Vlaardingen

niet veel voor. Nog voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog hield de zaak op te bestaan. Vermeldenswaard is dat een dochter van Leendert trouwde met paardenslager Eimbertus Voorthuyzen, (Hoogstraat) en dat zijn zoon Jan (1929) een slagerij in Rotterdam heeft.

EENDRACHTSTRAAT 58
In 1884 begon Willem van der Heul (1857), zoon van de al vaak genoemde Jakob van der Heul (1824) een slagerij op de hoek van de Eendrachtstraat-Willem Beukelszoonstraat, in een voor die tijd enorm pand, dat uiterlijk nog steeds hetzelfde is. Zijn zoon Willem van der Heul (1893) zette de winkel voort en deed later de zaak over aan J. Wielaard, die in 1956 zich als slager vestigde op de Burg. Pruissingel/hoek Broekweg. In 1974 beëindigde Wielaard deze zaak, maar tot op heden wordt de winkel nog door een vleesgrossier gebruikt. Willem van der Heul overleed in 1987.

EMMASTRAAT 61 (nu woonhuis)
Slager Jan van der Schaft (1894) had van 1915 - 1923 op dit adres een slagerij. In 1920 werd er een stenen slachtplaats achter het huis gebouwd. Van 1923 - 1928 was slager Pieter Schippers (1890) hier gevestigd. Daarna worden enkele namen genoemd: Kors de Priëlle, Joh. Noordhoek, Tamboer, slagers die mogelijk in deze zaak gewerkt hebben. In 1936 werd de slagerij verbouwd tot waterstokerij.
In de jaren zestig werd een tiental meters verderop een vleesverwerkingsbedrijf gevestigd. Hierbij worden de namen Kees Smit, Joh. Noordhoek en Jan Broek genoemd.

FLORIS DE VIJFDELAAN 126
Rond 1957 begon Frank Herlaar (1920) in een garage in de Van Wesembekestraat 97 een slagerij, die hij in 1963 verwisselde voor een nieuwe winkel aan de Floris de Vijfdelaan. In 1980 ging het bedrijf op in een supermarkt.

FRANSENSTRAAT 2
Deze winkel was de nieuwe zaak van slager Leen Booster (Maassluis 1906). Rond 1960 moest hij verdwijnen wegens de binnenstadssanering ter plaatse van de hoek Fransenstraat-Kuiperstraat. In de nieuwbouw die verrees vestigde Booster zich op enkele meters van zijn oude pand. Betrekkelijk kort daarna ging de winkel over op achtereenvolgens de slager De Kroes, Juch en Stuit.

FRANSENSTRAAT 29
Dit was het slagerspand van David van Nes en zijn zoon Jeen Brouwer (zie verder informatie bij Broek). Jeen Brouwer sloot deze winkel eind 1987, maar in augustus 1988 kwam hij weer in gebruik bij het Vleescentrum Stout.

GEDEMPTE BIERSLOOT 25
(ter hoogte supermarkt Afrol).
Klaas Vermaat (1897) was de eerste slager in deze winkel op de hoek van de 1e Bierslootsteeg. Vermaat had als zovele slagersknechten gewerkt bij Poot's Vleesverwerking in Schiedam. Zijn opvolger in 1949 was Adrianus Hoogendam, die bij de afbraak van de Bierslootstegen in 1964 zijn zaak verplaatste naar de Billitonlaan.

GEDEMPTE BIERSLOOT 73 (ter hoogte kruising Liesveldviadukt/Gedempte Biersloot)
Kort vóór de eeuwwisseling (1896) begon Dirk Adrianus Paalvast (1876), mogelijk eerst samen met zijn broer Johannes Albertus Paalvast (1883) op de hoek van de 9e Bierslootsteeg een vleeshouwerij en spekslagerij. Joost Jacob (1915), zoon van Dirk

De slagerswinkel van Paalvast aan de Gedempte Biersloot

Adrianus zette de zaak voort tot hij moest wijken voor de grote afbraak en naar Den Haag verhuisde.

GROEN VAN PRINSTERERSTRAAT 66
Jan Spaans (1905) begon, na gewerkt te hebben bij Poot in Schiedam en bij Maarleveld, rond 1930 een slagerij op dit adres. Begin jaren zeventig nam Leendert Speelman (1936) deze winkel over. Na diens dood in 1985 bleef de zaak onder zijn naam voortbestaan.

HÄNDELSTRAAT 1
Rond 1935 vestigde Machiel van der Vlis zich in deze winkel; het was een stabiele zij het kleine slagerij. Vanaf 1969 ging deze zaak over in de handen van respectievelijk de slagers: Arkesteyn, Booster, De Kruis, Speksnijder, Van Leeuwen en Van der Hoek. Sinds medio 1988 staat deze winkel leeg.

HEEMRAADSTRAAT 19 (nu woonhuis)
Na een winkel gehad te hebben aan de Hoogstraat begon Joh. Noordhoek (1888) een zaak op de hoek van de Baljuwstraat. De vergunning hiervoor vroeg hij aan in 1931. Twee jaar later echter, in 1933, was daar slager Adrianus Jakobus Dijkshoorn (1908) gevestigd. Joh. Noordhoek werkte sedert dien bij verschillende slagers. Hij slachtte in de oorlog links en rechts (en ook zwart, maar wie deed dat niet?) en voor dat laatste zat hij ook enige dagen in de Duitse politiecel. Er is ook een bevestigd verhaal dat beschrijft hoe hij van het Overmaasse met een bootje kwam, waarachter een koe zwom en hoe die in het slachthuis in de Emmastraat 61 gelacht werd. Na de oorlog zette hij de losse arbeid bij slagers voort, ook bij de vleesverwerkingszaak van Kees Smit in de Emmastraat. Zijn bijnaam "De Burrie" kreeg hij wegens het feit dat hij na het slachten

Paasvee van Gerrit Broek (r); naast hem Jan de Neef (ca 1956)

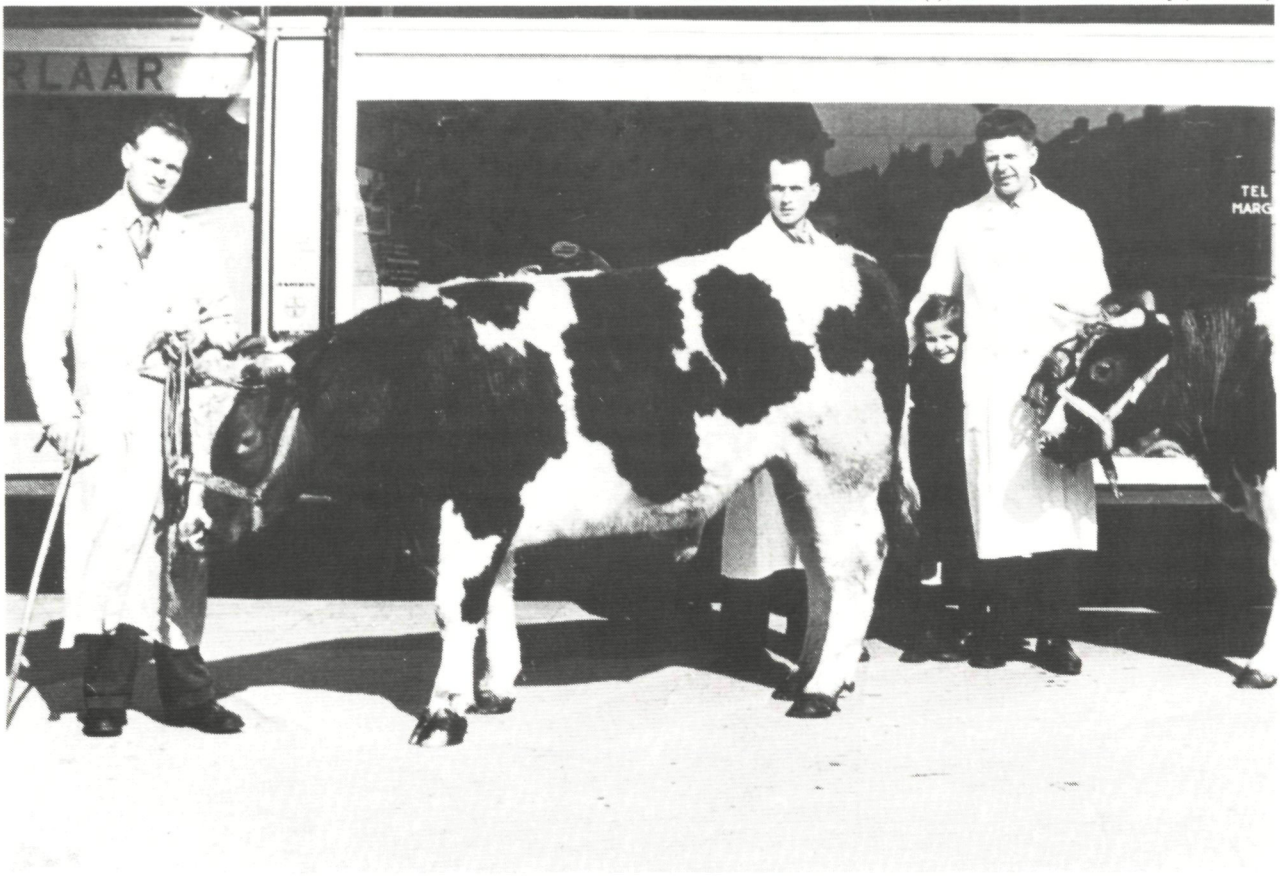

van een koe of varken vaak alleen de burrie met het geslachte beest moest trekken. Deze kleurrijke figuur, met zijn typische keel-r, die tot op hoge leeftijd zich per fiets door onze stad bewoog, heeft alles wel gezien in de Vlaardingse slagerswereld. In 1982 overleed deze goede en goedige slager.

VAN HOGENDORPLAAN 21
In 1953 was dit de nieuwe winkel van Gerrit Broek (1917), die uit de binnenstad (Sclaavenburg) hierheen verhuisde. In 1975 werd de winkel overgenomen door de slagerscombinatie Bouw/Speelman. Tot op heden is dit nog steeds een slagerij, nu alleen onder de naam Speelman.

VAN HOGENDORPLAAN 67
Na Gerrit Broek opende in het tweede nieuwbouwblok A. den Hertog een slagerij, later gevolgd door slager De Jong, die in het nieuwe winkelcentrum De Loper tevens een filiaal opende. Het is thans de slagerij van J.M. Leeflang.

VAN HOGENDORPLAAN 97
In 1955 waagde slager V.L.C. Bos de sprong naar een nieuwe slagerij in het derde nieuwbouwblok. Bos had voordien een winkel aan de Rotterdamseweg. Het is nu de slagerij van A.J. Janson.

KUIPERSTRAAT J 251 = HOFJESSTRAAT 2
Dirk van Roon (1874) begon hier een spekslagerij in 1895. Samen met zijn bediende Cornelis Abraham Dirkzwager (1882) werkte hij in deze winkel. Vermoedelijk tot 1901, want toen vertrok de jonge Dirkzwager en niet lang daarna stopte Dirk van Roon met de slagerij, want in het bevolkingsregister is het beroep slager doorgehaald voor koetsier. In 1908 vertrok het hele gezin naar Den Haag. Het hoekpand is daarna gebruikt als bakkerswinkel.

KUIPERSTRAAT 47 (nu vishandel)
Johannes in 't Veld (1869) was in 1894 een spekslagerij begonnen op de hoek van de Pepersteeg. Toen hij in 1894 trouwde, was zijn zwager Pieter Broek, vleeshouwer (1861), zijn huwelijksgetuige. De zoons Arnoldus (1895), Gerardus (1903) en Johannes (1898) worden alle drie als slager genoemd. In 1949

Kuiperstraat 78

stond Arnoldus (1895) als slager op dit adres vermeld. Eind jaren vijftig verdween deze slagerij, waarin vaak kunstwerken van hard vet te bewonderen vielen. In het hoekpand kwam een banketbakkerij (Jongejan).

KUIPERSTRAAT 76 (nu nieuwbouw)
Van 1926 - 1936 was hier de slagerij van Jo van der Heul (1891). Zie verder Van der Heul.

KUIPERSTRAAT 78
Dit winkeltje was de eerste zaak van Leendert Booster (Maassluis 1906), die daar rond 1928 als slager begon,

maar omstreeks 1930 naar het naastgelegen pand op de hoek verhuisde. Jacob Meeder (Schiedam 1902) gebruikte deze winkel als springplank naar Hoogstraat 119. Daarna gebruikte Johannes van Selm hem als werk- en slachtplaats voor kalveren (zie verder Van Selm). Na de oorlog is dit pand, tussen de slagerij Booster en vogelhandel VOZANO, gesloopt.

KUIPERSTRAAT 80
Rond 1930 zette Leendert Booster hier zijn winkelnering voort tot ongeveer 1960 om dan "om de hoek" te verhuizen (zie verder Fransenstraat).

KUIPERSTRAAT 90
Van 1906 - 1917 was op dit adres de paardenslagerij van Dirk Vrijenhoek (Schiedam 1872). Zijn zoon Jan (Rotterdam 1903) werd ook slager, maar toen was het gezin al naar de Ridderstraat verhuisd.

LANDSTRAAT 2
De vleeshouwerij en spekslagerij van Petrus Leonardus van Roon (1867) was hier te vinden. Waarschijnlijk begon hij deze winkel op de hoek van de Dayer/Zomerstraat/Landstraat in 1898. Later zou de bekende slijterij "De Druiventros" zich daarin vestigen. Op een zeldzame foto (archief Jan Anderson) zien we de eigenaar of zijn bediende. Van Roon vertrok in april 1901 naar Delft.

Landstraat/hoek Zomerstraat

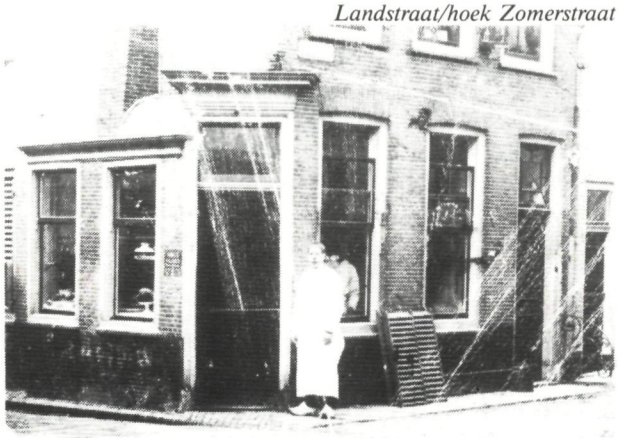

1e VAN LEYDEN GAELSTRAAT 82
(nieuwbouw hoek Binnensingel)
Hier was de slagerij van Arie van der Heul (zie verder Van der Heul).

2e VAN LEYDEN GAELSTRAAT 136
(nieuwbouw hoek Boslaan)
De slagerij van Joh. van der Heul en zijn zoon Frits (zie verder Van der Heul).

DE LOPER 24
Vanaf medio 1970 had J.P. de Jong naast zijn zaak aan de Van Hogendorplaan een filiaal in dit nieuwe winkelcentrum. Rond 1985 werd die winkel overgenomen door slager Arie Wapenaar.

MAHLERSTRAAT 27 - 29
Kornelis de Graaf (1910) kwam in 1938 via Roodenburg en Boeije in de Vettenoordspolder terecht. Rond 1976 stopte hij met zijn slagerij. Zijn zoon Kees was inmiddels een slagerij begonnen in Holy-Zuid.

MARKGRAAFLAAN 45
Bij de nieuwbouw van deze wijk, jaren dertig, was deze winkel een filiaal van Frans Roodenburg (1888) met als filiaalhouder Kornelis de Graaf. Toen de Graaf zelf een zaak begon (zie Boeije) kwam er voor korte tijd een niet Vlaardinger in (Stam?). Van ongeveer 1934 tot 1951 werd dit de zaak van Pieter de Kok (1906). Adrianus Vercouteren die later een compagnonschap aanging met Jacobus Broek (1924), nam van hem de slagerij over. In 1985 werd dit bedrijf beëindigd.

MARKT 38 (nu nieuwer pand met meubelzaak)
Nadat Johannes van der Vlis (1877) de Arnold Hoogvlietstraat 48 had verlaten, begon hij samen met zijn zoon Machiel een winkel op de Markt naast "De Wijnoogst". In 1922 vertrok Van der Vlis sr. naar Harderwijk en ging Machiel alleen verder. Rond 1934 vatte hij het plan op zijn zaak te verplaatsen naar de nieuwe wijk Vettenoordspolder. Hij streek daartoe tijdelijk neer in het pand Stationsstraat 51, de voormalige worstfabriek van Broek en Van der Heul. Kort daarna werd de winkel de Händelstraat 1 geopend.

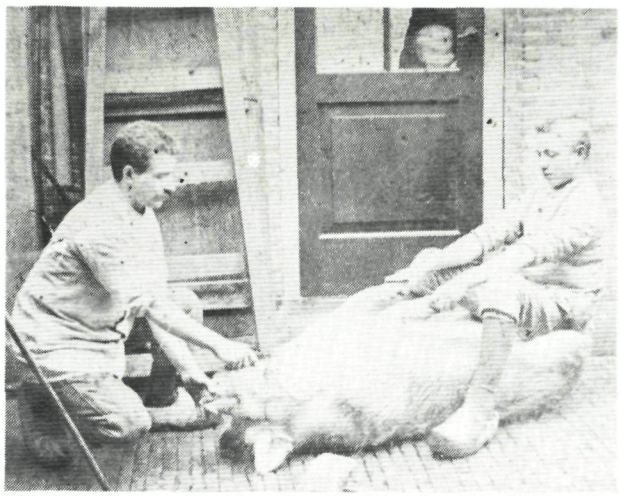

Het slachten van een varken door Jan Maarleveld in 1908; rechts slagersknecht A. van Dorp

OOSTERSTRAAT 40 (pui nog vrijwel intact)
Arie in 't Veld (1875), broer van Johannes in 't Veld uit de Kuiperstraat, begon rond de eeuwwisseling een spekslagerij op de hoek van de Maasstraat. Deze winkel bestond tot 1922, toen Arie met z'n gezin naar de V.S. emigreerde.

OOSTHAVENKADE 4
In mei 1910 wordt op dit adres de winkel vermeld van ene C. Lensveld; deze naam wordt vrijwel direct daarna genoemd in een procesverbaal met als uitspraak "vijf dagen hechtenis voor ongekeurd en ongeschikt vlees". Verder is niets meer over deze slager terug te vinden.

OOSTHAVENKADE 29 (De Koperen Kap)
Toen dit pand nog geen restaurant was, wilde Cornelis Booster (Maassluis 1899) in 1933 in het toenmalige pakhuis een soort vleeshal beginnen. De keuringsdienst en de gezondheidsinspectie kwamen er zelfs aan te pas en die gingen tenslotte toch accoord. Lang kan hij niet in dit pand gezeten hebben want mondelinge informatie gaf zijn vertrek naar Den Bommel aan.

PRINS HENDRIKSTRAAT 8 (nu woonhuis)
In 1903 startte Klaas Brobbel (1877) een slagerij op dit adres. Later, in 1918, verhuisde hij naar de slagerij in de Rijkestraat 12. De nieuwe eigenaar Dirk van Dorp (1894), (zie Van Dorp) en zwager van slager J.C. Stolk, vestigde zich in 1921 op dit adres. Hij overleed in 1923. Slager Jan Bootsman had als uitgeleende knecht tijden de ziekteperiode waargenomen. Alexander Schippers (1890) nam na de dood van Van Dorp in 1923 de zaak over en trouwde rond 1925 met de weduwe Van Dorp-Van Toorn. Rond 1960 werd deze winkel gesloten.

REIGERLAAN 2
Rond 1968 vestigde Kees de Graaf, zoon van Kornelis de Graaf (1910) uit de Mahlerstraat zich als slager in het noodwinkelcentrum "De Midhal" aan de Sperwerlaan. Kort daarna kwam het definitieve winkelcentrum "De Holiërhoek" gereed en in een van de winkels daar kwam Keuzeslager Kees. De Graaf deed medio 1987 de winkel over aan de kiloslagers Van Ginkel en Rieken. Nu is het "De Vlees-shop", een verkooppunt van een Vleesgroothandel.

RIDDERSTRAAT 23
Vanaf 1917 woonde Dirk Vrijenhoek (1872 Schiedam), koopman en vleeshouwer in de Ridderstraat. In 1920 liet hij een belendend kolenpakhuis verbouwen tot slagerwinkel met wagenschuur. Een jaar na de dood van zijn vrouw (1927) vertrok hij uit Vlaardingen en nam zijn zoon Jan Vrijenhoek (1903 Rotterdam) de zaak over. De laatste verliet in 1934 de Ridderstraat; de winkel ging over op zijn neef Marinus Christiaan Koning (1898 Schiedam). Deze had daarvoor al een slagerij in zijn geboortestad gehad maar kennelijk bood Vlaardingen meer perspectief. Dat bleek in elk geval toen in de oorlog in verband met de vleesdistributie het ruime achterterrein met de slachtplaats gebruikt werd als centrale slachtplaats. Tot ongeveer 1960 bleef de slagerij in handen van Koning, die naast het slagersvak zich ook nog bezig hield met handel in koelapparatuur. Vervolgens ging de winkel over naar P. Broman; niet lang daarna moest de zaak gesloten worden omdat ook dit gedeelte van oud-Vlaardingen onder de slopershamer ging vallen. M.C. Koning overleed in 1969.

RIJKESTRAAT 12 (nu restaurant Het Straatje)
Dit was één van de oudste slachtplaatsen van Vlaardingen. Op dit adres woonde in 1814 Arnoldus Boeije (1794). zijn kleinzoon Arnoldus Cornelis Boeije (1870) verkocht de winkel in 1918 aan Klaas Brobbel en van 1933 tot 1971 was hier de slagerij van Jan Bootsman (1896) (zie verder Boeije, Prins Hendrikstraat).

RIJKESTRAAT 33 (nu woonhuizen met vrijwel dezelfde nummering)
Rond 1870 was dit de slachtplaats van Martinus van Leeuwen (1817) en na hem tot 1925 van Engelbertus Remmerswaal (Wassenaar 1845). (Zie verder Van Leeuwen). In 1926 was het nog het tijdelijk onderkomen van Joh. van der Heul (1891).

ROTTERDAMSEWEG 14 (nog steeds een slagerij)
Kort na de Tweede Wereldoorlog begon V.L.C. Bos in de Babberspolder een slagerij. In 1955 verhuisde hij naar de Van Hogendorplaan. De winkel werd overgedaan aan Leen van der Windt (1916), die bij de slagers J. Bagchus en A. Zeeuw slagersknecht geweest was.

Schiedamseweg 55/8. Slagerij P. Schippers van 1928 - 1932

Leen van der Windt deed zijn zaak over aan P.W. de Wit, die nog steeds slager in dit pand is.

ROZENLAAN 63 (nu woonhuis)
In 1928 begon Abraham Blenk (1903) zijn slagerij in "Ambacht". De zaak werd in 1966 overgenomen door Harry Kolenbrander en gesloten rond 1970. De zoon van Abraham Blenk nam de slagerij van H. Bezemer aan de Kortedijk over.

SCHIEDAMSEWEG 2a (nieuwbouwwinkels)
Gijsbertus Franciscus Herlaar (1892) betrok in 1914 de slagerij, waarin Frans Roodenburg (1888) van 1909 - 1912 werkte. Drie zoons van Herlaar, Gijsbertus Franciscus (1919), Frank (1920) en Cornelis (1926) volgden hun vader in de slagerij. In 1961 werd door G.F. Herlaar een worstmakerij aan de Vettenoordskade 19b gebouwd. Het moederbedrijf aan de Schiedamseweg werd circa 1970 afgebroken.

SCHIEDAMSEWEG 54 (nog steeds een slagerij)
Het winkelpand van Aart Broek (1921) kwam tot stand door een tweetal woonhuizen te verbouwen (zie verder Broek).

SCHIEDAMSEWEG 55/8 (nu parketwinkel)
Op het terrein van de gesloopte villa Maaszicht werd in 1928 een complex winkels met woonhuizen gebouwd. Pieter Schipper (1890), slager uit de Emmastraat 61, begon hier een vleeshouwerij en spekslagerij. Hij wordt op dit adres tot 1932 genoemd. Daarna worden via mondelinge informatie als eigenaar aangegeven: Cor Booster en ook Kors de Priëlle, voordat die in 1935 naar Zuid-Afrika vertrok.

SCHOOLSTRAAT 35 (in de gerenoveerde woning van dit pand is de bovenpui nog origineel)
Dit was vóór de renovatie van dit pand in 1980 de slagerij van Kornelis Gerardus van der Windt (Rotterdam 1901). Met zijn broer Johannes van der Windt (1905) was hij in 1927 deze slagerij begonnen. De winkel is gesloten rond 1965, waarna hij tot aan de renovatie heeft leeg gestaan.

SCLAAVENBURG 2
De voormalige knecht van der Plaat, Willem van Wolferen (Maassluis 1873) begon in 1900 in deze gloednieuwe straat zijn spekslagerij, later vleeshouwerij. Zijn zoons Cornelis Arnoldus (1905) en Heyman (1912) staan ook als slager vermeld. In 1950 overleed Van Wolferen en de zaak werd verkocht aan Gerrit Broek (1917) (zie verder Broek).

STATIONSSTRAAT 49 (nieuwbouwwoningen)
Volgens opgave aan B & W was op dit adres in 1907 de slachterij van Dirk Moerman Wz. Deze zaak zal daar wel eerder geweest zijn, want de opgave diende naar aanleiding van een vraag van de Keuringsdienst. In 1910 wordt daar - wonend en/of werkend - de slager Nicolaas Mostert genoemd. Bastiaan Man in 't Veld (van de Kortedijk) was van 1910 - 1918 spekslager op dit adres; in 1918 werd het pand de Slachterij en Vleeswarenfabriek Van Broek en Van der Heul, tot 1926. Machiel van der Vlis (1900) had hier nog een tijdelijke vleeshal, voordat hij van de Markt verhuisde naar de Händelstraat. Het pand werd in 1987 gesloopt.

STATIONSSTRAAT 56 (nog steeds een slagerij)
Nicolaas Mostert (Maasland 1884) was van 1908 - 1910 slagersknecht bij Jakob van Heijst. Daarna wordt hij op het adres Stationsstraat 49 vermeld. In mei 1910 staat in ieder geval zijn slagerij op bovenstaand adres in de boeken. Mostert verliet Vlaardingen in 1920 om in Rotterdam een slagerij te beginnen.
Een andere Rotterdamse slager, namelijk spekslager August Heyberg (Rotterdam 1876) kwam in 1920 van de Hooidrift naar de Vlaardingse Stationsstraat. Zijn zoon Abraham Cornelis (Rotterdam 1902) begon in 1926 voor zichzelf in de Catsstraat/Van der Driftstraat. De andere zoon, August (Rotterdam 1905) zette de zaak van vader voort. August had op zijn beurt weer een zoon August, die tot op heden "slagert" in Stationsstraat 56.

VERHEYSTRAAT 1 (nog steeds een slagerij)
De voormalige slagersknecht bij Heyberg, D. de Jong, begon in 1936 in deze straat een slagerij. Nu is het de slagerij van H.C. Laarhoven.

VOORSTRAAT 48
In 1936 begon Maarten Pieter Bénard (Hoek v.

Vleestransport naar de slagerij van Jac. Broek, Westnieuwland 81

Holland 1914) als tweede slager in Vlaardinger Ambacht. Deze slagerij is nu in handen van zijn zoon Leo Bénard.

WESTNIEUWLAND 79 (nu nieuwbouwhuizen)
Vóór 1911 was op deze plaats de slachterij van Pieter Broek (1861); na 1927 was de slagerij van Jacobus Broek (1892).

WESTNIEUWLAND 81/83
Vóór 1911 was hier gevestigd de slagerij van Aart Broek (1865), die samen met zijn broer Pieter (de erven Broek), een "winkel" had in de vleeshal.

WESTNIEUWLAND 10
(ter hoogte nieuwe stadskantoor)
In 1915 nam Jakob Maarleveld (1886) de winkel over van Adrianus Bijl. (zie Bijl) Jakob, de broer van J.A.L. Maarleveld, slager in de 1e Van Leyden Gaelstraat 50, verkocht in 1927 zijn winkel aan Petrus Johannes van Vliet (1891), die hier bleef tot in de jaren vijftig. Het pand werd gesloopt in het kader van de naoorlogse stadssanering.

WETERINGSTRAAT 35
In 1927 was dit het woonhuis van Jakob Maarleveld (1886), die in 1928 met zijn gezin naar Zuilen verhuisde. Vanuit Gouda liet hij begin 1937 dit woonhuis verbouwen tot woonhuis, slagerij en werkplaats, zoals dit er tot op heden uitziet. Met zijn zoon Jan (1916), die zijn vader opvolgde, werkte hij in deze winkel tot circa 1960 toen Leendert Speelman (1935) de zaak overnam. De plotselinge dood van Speelman in 1985, die in de combinatie Bouw-Speelman een stevig been in de Vlaardingse slagerswereld had, maakte aan de slagerij in dit pand een eind.

WILHELMINASTRAAT 69/71
Arie van Dorssen (1893) werd circa 1925 zelfstandig slager op de hoek van de Oosterstrat. Hij deed de zaak na de Tweede Wereldoorlog over aan A. Slingerland, die op zijn beurt de winkel verkocht aan Arend Bouw. Arend Bouw nam kort daarop de slagerij van Aart Broek aan de Schiedamseweg over en sloot de winkel in de Wilhelminastraat.

WILLEM BEUKELSZOONSTRAAT 39
Vóór de kerstdagen van 1904 opende Gerrit Hommel (Schiedam 1883) een spekslagerij in het pand waar tegenwoordig een deel van ijzerhandel Van der Vlis zich bevindt. In april van het daarop volgende jaar vertrok hij echter al weer naar Schiedam, na zijn mislukte poging om voet aan de grond te krijgen in de

Westnieuwland 79

Vlaardingse slagerswereld. Zijn openingsadvertentie stond in de Nieuwe Vlaardingse Courant vlak onder die van Jakob van Heijst.

Nawoord

Wat hiervoor beschreven is, ging hoofdzakelijk over de slagers in Vlaardingen. Het was ook om de mens in het vleesbedrijf te doen, de families en familieverbanden. Toch zou het niet goed zijn om te zeggen dat deze beschrijving volledigheid bezit.

Er zou een speurtocht op te zetten zijn naar nog meer zaken van vóór 1682, bijvoorbeeld aan de hand van prenten van slachttijden, Joodse slagers in Vlaardingen en typische slachtgebruiken. Een uiteraard onvolledige lijst van slagersknechten in Vlaardingen van circa 1900 - 1940 zou gepubliceerd kunnen worden en met behulp van velen vervolmaakt worden. De ongeveer vijftien achterhaalde bijnamen van slagers zouden gepubliceerd kunnen worden, enzovoort.

Om het geheel dan te completeren zou beschreven kunnen worden hoe men eigenlijk slachtte, oude

Rondgang door de stad met een versierde, vetgemeste paasos; rechts Piet van der Heul

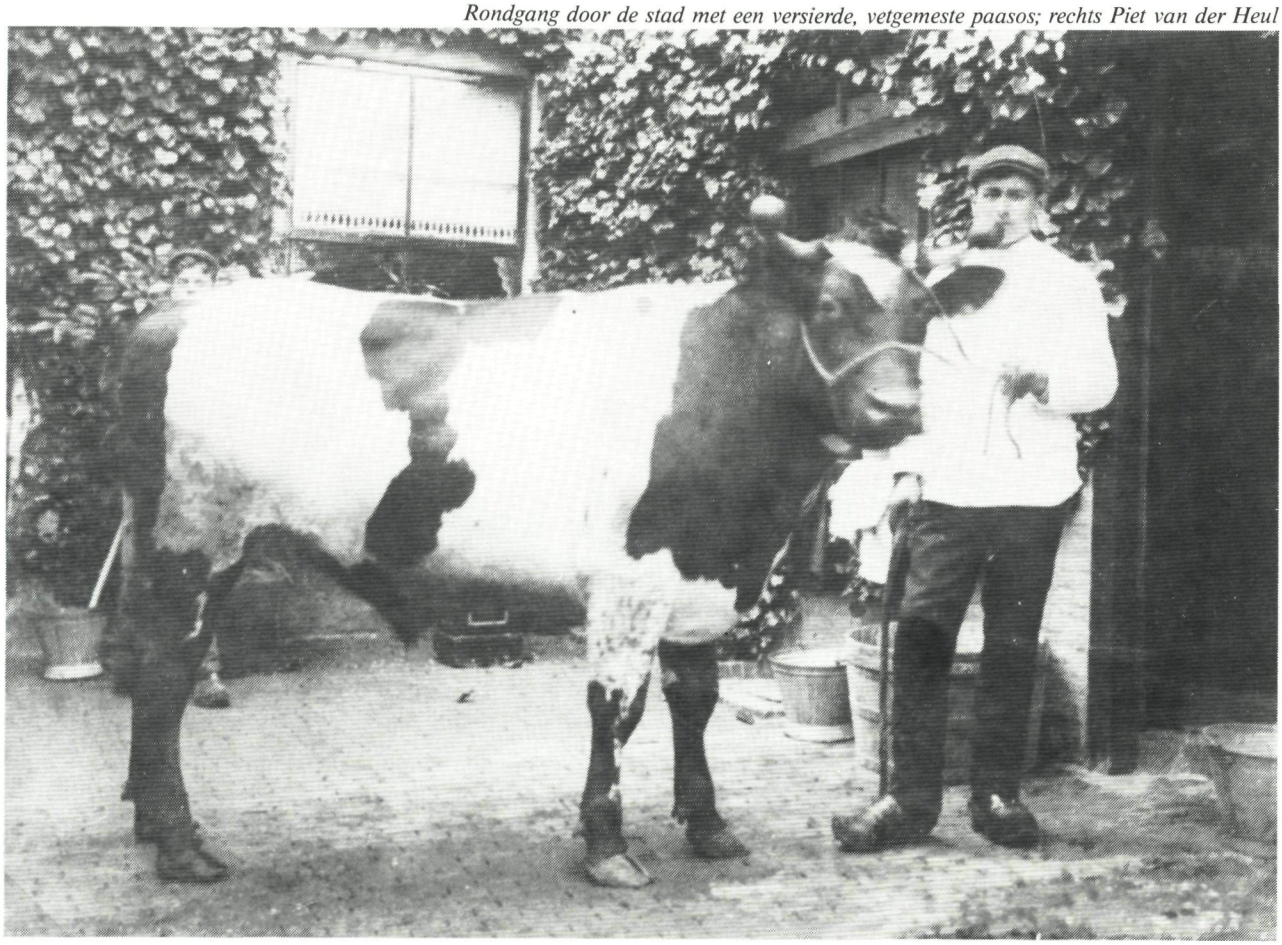

worstsoorten maakte en welke gereedschappen een slachter gebruikte.

Kortom, het hele terrein is nog niet afgegraasd. Reactie op het bovenstaande zouden kunnen leiden tot een vervolg. Trouwens alles wat met slagers in Vlaardingen te maken heeft kan op mijn belangstelling rekenen.

Kees van Berkel (bijgenaamd De Rut)

1. Rekeningen Vld Oud Archief (OA), inv.nr. 111, Gemeentearchief Vlaardingen (GAV).
2. Resolutiën Vroedschap Vld. Archief Stad Vlaardingen (ASV) 27 augustus 1681. GAV
3. Res. Vroedschap Vld. ASV 13 augustus 1679. GAV
4. Res. Vroedschap zie 2.
5. Groot-Placcaatboek Algemeen Rijksarchief (ARA). Den Haag deel 1 t/m deel 4 fol 834 6e Titul
6. Keurboek ASV. inv. nr. 53 fol 12 en 13 GAV
7. Keurboek ASV. inv. nr. 53 fol 111v-114 GAV
8. De geschiedenis ener melkinrichting Amsterdam 1979
9. De agrarische geschiedenis van Europa 500 - 1800 B. Slicher van Bath, Utrecht 1976, blz 276 e.v.
10. Rekeningen en Ontvangsten Vlaardingen OA inv. nr. 1714-1750
11. ASV inv. nr. 54 fol. 7v-8v. GAV
12. ASV inv. nr. 54 fol. 9-9v. GAV
13. als voren 54 fol. 10-14. GAV
14. als voren 54 fol. 108-109
15. als voren 54 fol. 135-137
16. ASV inv. nr. 72 en 73. GAV
17. Memorieboek ADSV inv. nr. 72 fol. 6 GAV
18. Zevende Keurboek (1822 - 1845) ASV inv. nr. Reglement op de Vleeshal art. 7
19. Ingekomen Stukken Gemeenteraad 1894
20. Jubileumboek Alg. Slagersver. Vlaardingen 1901 - 1971, blz. 1, J. Meeder
21. bron: Rapport, verkregen via Streekmuseum Jan Anderson
22. De geschiedenis van de Belastingen. A.C.J. De Vrankrijker. Bussum 1969
23. In het Rechterlijk Archief van Vlaardingen wordt Jan de With (in 1682 een van de eerste huurders van een vleeshalbank) in 1699 vermeld als vinder of keurmeester van 't vlees.
24. O.A. inv. nr. 72 Memorieboek. GAV